

מהדורת 'קדן טללי ברכה'

שנה ט' (תשפ"ה)

אוצר פניני גאוני הדורות והחסידות

♦ בי תצא ♦

מאמרים נבחרים משכיות חמדה, שווים לכל נפש
מכוונים ומדוממים בכתבם וכלשונם מתוך הספרים הקדושים

זהר הקדוש המבואר

הכתר והכבוד

בהוצאת ישיבת "אביר יעקב"
מוסדות "אור מאיר ושמחה" נהריה
ע"ש כ"ק אדמו"ר רבי מאיר אביחצידא זיע"א

יד | טהרת הלב
בכוח עסק התורה
מילתא חדת'א

יב | השומר כחנות הפחמים
ניצוץ אורה חסידי לפרשת השבוע
ספיר ויהלום

ז | תשובה והכנה ליום הדין
מלחמה נגד היצר הרע
אוצר פניני החסידות

העלונים: אביר יעקב • מילתא חדתא • ספיר ויהלום • ובחרת בחיים • המגיד ממעזיטש • מכתלי בית הדין • מגדנות

עבודת ישראל | תשובה והכנה ליום הדין – מלחמה נגד היצר הרע א
בת עין | עקר הבריאה על ידי תשובה א
מאור ושמע | התשובה האמתית אינה סגופים וחקוי מעשי הצדיקים אלא קריעת הלב באמת לאמתו א
מהר"א מפעלזא | בדבר שקשה לאדם להתגבר ידע שעבור זה נברא ב
זרע קדש | כל אדם מישראל שעובד ה' בכל יום בונה את ירושלים ובית המקדש ב
מחשף הלבן | על האדם להזהר שלא לערב הטוב עם הרע בכל התורה והמצוות בשלמות ג
קדשת לוי | השומר אֶזְנוֹ שומע את הבת קול ומתבטש ושב בתשובה ועל ידי כך מעלה ניצוצות ג
לקוטי שיחות | הקשר והשיחות בין תחלת ספר נשים לסוף ספר זמנים ברמב"ם ג
לקוטי הלכות | מהות קלפת עמלק להחליש את לבות ישראל וליאשם אחר שרואים שלא נענו בתפלה ד
מבשר טוב | עקר מלחמת היצר שלא להניח עצמו לפל ביאוש ד
פרי צדיק | הבאור הפשוט ב'כי תצא למלחמה' הוא על מלחמת היצר . . . ד
דודאים בשדה | אי אפשר להתגבר על היצר אלא אם ידע שהיצר שונאו וישמר ממנו מאוד ה
ישמח ישראל | יש לזעק ולשוע על טהרת הלב ה
אמרי אמת | כל עובד השם עובר נפילות וצריך חזק גדול, העצה היא להכין עצמו לכהן ככה בעת ההתחדשות ה
בת עין | הניצוצות ממלי דעלמא חשויים יותר ה

אהבת שלום | עמלק מכניס קרירות ורפיון לכל התלהבות שבקדשה ה
שפת אמת | כל קבלה עושה פרות ה
באר לחי ראי | 'מלחמת הרשות' התקדשות בדברי הרשות ה
שם משמאל | הכנת אלול קדם ר"ה להשמר בעניני הרשות ה
פרי צדיק | מעשה קטן הנעשה לשם שמים בדורות אלו חשוב בשמים יותר ממעשה הדורות הראשונים ה
לקוטי קרם שלמה | רמז על חמר אסור השיחה בשעת התפלה וחזרת הש"ץ וקריאת התורה ה
קול אליהו | חכמי מיתות בית דין אין נפטרים על ידי תשובה ו
ויאמר שאול | חזק ידים רפות וברכים פושלות ז
יהודה יעלה | שמירת רפואת הגוף בנתינת צדקה ז
חתן סופר | התפארות במעשה העברה ז
מעשה ה' | מאהבת ישראל ולא משנאת בלעם ז
מגדנות אליעזר | בטול קללת בלעם באותיות 'לך' ז
מלאת אבן | שמייה מקל דבר רע בכל הרבים ח
בני שלמה | על הצדקה להנותן בסתר ח
שלום לעם | זכירת השבת בעת מלחמת עמלק ח
אמרי דוד | המזכה את הרבים אין חסא בא לידו ח
לקוטי חיים | המזכה את הרבים יהיה נאה דורש ונאה מקים ט
ים של יהודה | מגן וחומה בפני היצר הרע ט
נאות דשא | המזכה את הרבים נשמר מקל דבר רע ט
מעשי צדיקים ט
ספיר ויהלום | הארה חסידית מן הפרשה יב

בס"ד

קו מענה הלכה

שע"י ממלכת עוז והדר

02-803-9999

או במייל: rav@abiryaakov.com

קו השיעורים - קול הלשון: 03-6171077

מחבירים

הניוז היומי מבית עוז והדר - אור לישרים

מתחילים
את היום!

להצטרפות: newsletter.mechubarim@gmail.com

ישירות למייל האישי

נושאים בפרשת כי תצא

דרכי התשובה

עבודת ישראל

רבי ישראל מסקוניץ זיע"א

תשובה והכנה ליום הדין - מלחמה נגד היצר הרע

כי תצא למלחמה על איבך. הוא הרמז שאמרנו, כי עקר המלחמה נאמר על ראש השנה שהוא יומא דדינא, וצריך להעריך קרב ומלחמה עם היצר הרע ומארי דדינין, ועקר המלחמה הוא על ידי התשובה, שהאדם משים על לבו לשוב לה' או מיראתו או מאהבתו.

דרך התשובה הראויה

ויש לך אדם שהוא שב מגדל החרמנות והגעגועים המגיעים לו על נשמתו שבקרב, כי היא חלק אלוה ממעל, והיתה למעלה חצובה תחת כסא הכבוד ושעשועים יום יום, וירדה אל עמק הבור הזה לגוף וחמר לעשות נחת רוח ליוצרה, באשר יזכה החמר ויסכים לרצון הנשמה לעשות רצון קונם וחסד צורם.

ועתה חס ושלום באשר הרע האדם על פני האדמה וילך בשרירות לבו, אוי וי אשר הרים יד נגד הנשמה הקדושה והכניעה תחת ממלכת החמר המסרח ונתעב ונאלח, על כן מהראוי על כל פנים עודנו האדם חי בכחו, ישים אל לבו לשוב להיטיב אחריתו.

הרמז בלשון הפסוק

וזו הדרך רמזה לנו התורה בכתוב וראית בשניה אשת יפת תאר וחשקת בה, ופרש רש"י מדכתוב אשת בסמוך, הינו אשת של איש. פרוש איש זה הקדוש ברוך הוא, והנשמה נקראת מטרוניתא, והיא יפת תאר מקדשתה, והיא בשביה.

וחשקת בה, דהינו שיקמרו רחמיק עליה, אז ולקחתה לך לאשה, שאפשר על ידי תשובה מעומקא דלבא לשוב לקחתה לאשה. אמנם על פי התנאים, וגלחה את ראשה, דהינו ראשית התשובה לעשות לעצמו סיגים לפרש ממותרות, כי אם תאוות הגוף ינהיג על צד ההכרח, והמותרות מכנים בשם שערות שצריך לגלותן מאחר שאינן מן הצד. ועשתה את צפרניה, דהינו לגול את עצמו ולבנות את עצמו על מעשיו הרעים.

ובכתה אביה ואת אמה ירח ימים, דהינו כל חדש אלול צריך לבכות על

עוונותיו אשר על ידם נפרד מאביו זה הקדוש ברוך הוא, ואמו היא כנסת ישראל, ואחרי כן תבוא אליה וגו', כי אחר התמרמרות והבכי והפרישות יודע לך מעלת הנשמה.

יש לאחז בתשובת יום כפור אף כעבר הימים הנוראים

אמנם מדרך העולם לשוב בתשובה עד אחר יום הכפורים שהוא יום הדין הגדול, אבל אחרי כן בעוונותינו הרבים כל האדם שב לדרך הרעה כבראשונה. לכן הזהיר הכתוב והיה אם לא חפצת בה, פרוש אם תוסף עוד לחטא חס ושלום, ושלחתה לנפשה, אז הנשמה תפרד ממך ולא תבוא אליך עוד תחת אשר עניתה, רק יראה האדם כל אשר יקבל עליו לשמר ולעשות, והיה לו חק ברית עולם לעשות רצון ה' יתברך אמן:

בת עין

רבי אברהם דב מאבדוטש זיע"א

עקר הבריאה על ידי תשובה

כי תבנה וגו' ועשית מעקה לגגך וגו' (כב ח). ונראה לי על דרך זה, דהנה עקר בריאת העולם היתה בגין דיתקרי רחום בגין דיתקרי חנון, הינו על ידי בחינת תשובה, לטהר המעשים רעים ומחשבות רעות ותאוות רעות.

התשובה נקראת בית

ובחינת תשובה מכנה בשם 'בית', כדאיתא (ר"ה יז): **אני ה' קדם שיחטא, אני ה' אחר שיחטא**, עד כאן. ובעל תשובה הוא בבחינה ב', של אני ה' אחר שיחטא, על כן הוא נקרא בבחינת ב"ת.

רמז עיני התשובה במחשבה ומעשה

וזוהו והבאתה אל תוד ביתך (לעיל כא יב), דאיתא באור החיים שפרשה זו קאי על הנשמה, וראית בשביה אשת יפת תאר (שם פסוק יא), שהמכון על הנשמה כשהיא בשביה.

והבאתה אל תוד ביתך זו בחינת תשובה. וגלחה את ראשה, לגלח את ראשה הינו להסיר את המחשבות רעות. ועשתה את צפרניה, הינו לתקן הבחינת ידים, בחינת מעשים הרעים. ובכתה את אביה ואת אמה הינו לבכות במרירות לב מעמקא דלבא על המחשבות הרעות, שמחשבה מכנה בשם אב ואם, שהמחשבה מוליד המעשה.

תשובה בבחינת התחדשות היא על ידי יראה

רק מי שעשה תשובה וחוור ועשה עברות, אז צריכה התשובה שאחר כך להיות בבחינת התחדשות ביתר שאת ויתר עז במרירות לב יותר ויותר מתשובה שמקדם, כדי שלא להיות חס ושלום בבחינת פושעי ישראל מלאים חרטות, וענין ההתחדשות הינו שיהיה לו בושח והכנעה ואימה לפני הבורא ברוך הוא בכל רגע ורגע, כמאמר הכתוב (תהלים טז ח) 'שיתי ה' לנגדי תמיד'.

הרמז בלשון הפסוק

וזוהו כי תבנה בית חדש, בחינת תשובה בהתחדשות, ועשית מעקה בגימטריא ירא"ה, לגג"ך גג"ך בגימטריא שם העצם ברוך הוא, הינו בחינת תשובה כנזכר לעיל אני ה' כשעשה תשובה, פרוש שיהיה לך בחינת יראה ואז תוכל לעשות תשובה מעמקא דלבא בלב נשבר ונדפה.

על ידי זכירת ה' בוא לידי יראה

או יאמר ועשית מעקה גימטריא ירא"ה, לגג"ך גג"ך גימטריא שם העצם ברוך הוא, פרוש כשתזכר שם העצם ברוך הוא יהיה לך בחינת יראה. ובזכות זה ובא לציון גואל, אמן:

מאור ושמש

רבי קלונימוס סלקמן עפ"י סייין מקראקא זיע"א

התשובה האמתית אינה סגופים וחקוי מעשי הצדיקים אלא קריעת הלב באמת לאמתו

ואם בשדה ימצא האיש את הנערה המארשה והחזיק בה האיש ושכב עמה וגו' כי ימצא איש נערה בתולה אשר לא ארשה ותפשה ושכב עמה ונמצאו ונתן האיש השכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף ולו תהיה לאשה תחת אשר ענה לא יוכל שלחה כל ימיו (כב כה-כט).

הענין הוא כף בדרך רמז, כי יש בני אדם מה שרואים את הצדיקים עושים הם עושים אחרים, ואין משברים את לבם לב האבן שיהיה לב בשר ונרפא פתיב ביה (ראה סוטה ה), זה אינו כלום, שאינם מיתדים כלום ואינם פועלים כלום במעשיהם אם לא שברו הקלפות מעליהם ולשבר את לבם על שנים עשר קרעים באמת ובתמים, ולעשות הפל בהשכל ובחקמה ובדעת וביראה ופחד ורתת וזיע לא מצות אנשים מלמדה.

מורשה' (דברים לג ד) שתורה נקראת נערה), והחזיק בה האיש ושכב עמה, פרוש שהחזיק בנערה המאוסה לאיש, פרוש, שהצדיק עשה זה הדבר וארס אותה לעצמו בדעה ובינה והשפל, ואדם אחר החזיק בה ועשה דרך אנשים מלמדה גם כן בלא לב נשבר ולב טהור והחזיק בנערה המאוסה לאיש, אזי כתיב אחריו הענש חלילה.

וקאמר הפסוק אחריו כי ימצא איש נערה בתולה אשר לא ארשה ותפשה ושכב עמה. 'בתולה' היא ראש חדש אלול, פידוע שדרך רב בני אדם לעשות תשובה שלמה, פרוש שאין עושה דרך מצות אנשים מלמדה, רק שעושה דרך לעצמו ולפי בחינתו ושכלו, וזה נערה בתולה, שהוא מחדש מה שלא עשה אחר עושה אחריו, רק הוא בעצמו שכב עמה ונתניח בזה.

קאמר הכתוב אחריו ונתן האיש השכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף, דהינו שהוא משפיע בעולם התשובה שהוא חמשים שיערי בינה, ו'כסף' הוא (מלשון נכסף נכספת' (בראשית לא ל), לשון חמדה שהוא עולם התענוג פידוע), ולו תהיה לאשה לא יוכל לשלחה כל ימיו, שהוא קים אצלו לארץ ימים, על דרך 'יראת ה' טהורה עמדת לעד' (תהלים יט י) כנ"ל ודו"ק:

והמתקת הדיו על ידי חמשים שיערי בינה

ואם האדם עושה תשובה כן בבינת הלב כנ"ל, אזי בא בחמשים שיערי תשובה, הם שיערי בינה, ומשפיע משם כל טוב וממתיק הדינים בשרשם פידוע.

תשובה אמתית יש לה קיום

וגם כשעושה תשובה כן בבינת הלב ובשכלות הלב ומפיר גדלות הקדוש ברוך הוא במחין גדולים ומשבר לבו בקרבנו, אזי יש לו קיום לתשובה הזאת אצלו לעולם ויראת ה' טהורה עמדת לעד ושוב אינו נופל ממנו.

מה שאין כן כשעושה דגמת המעשה שעשה איזה צדיק על דרך מצות אנשים מלמדה, והצדיק עושה זאת העובדה בחכמה ובבינה ובדעת והוא אינו יודע לאיזה כוון ומכשירין שעשה הצדיק זאת הנהגה וזאת התענית והסגוף, אזי אין אצלו תמיד, ובבא רוח מצויה, ומכל שכן רוח סערה, אז נשאר ערם ועריה ואין לו שום יראה ואהבה ושבע תועבות בלבו, ודי למבין.

הרמז בפסוקי הפרשה

ומשם בארה הפסוקים שלפנינו. **ואם בשדה ימצא האיש את הנערה המאוסה**, פרוש (על דרך 'תורה צוה לנו משה

שסוכרים שזה הוא היראה, שעושים סגופים ותענית ולבם עדין בתקפו בקלפותיו וחיזונותיו והוא עושה הכל בעל כרחו ובמלחמה, זה אינו כלום וכלא ואפס ואפס הוא בעבודתו ובתפלתו ובתורתו, עד שיבא לזה לשבר את לבו באמת ולהודיע מפני השם תבפרך בתכלית היראה ופחד.

הראיה שסתם סגופים ותענית אינם תשובה אמתית

ומופת לזה שתשובה כזה בתענית וסגופים לא זה הוא עקר והתכלית התשובה, והראיה לזה, שהתשובה משבע דברים שקדמו לעולם (נדרים לט), וזה ידוע גם כן להטועמים מעץ החיים שבתחלה היה רצון ומתענוג נעשה חקיקה ומתחקיקה נשתלשל עד למטה עד עולם העשיה.

והנה התשובה הוא מהחקיקה שהוא הרבה מדרגות קדם עולם המעשה, והאיך אפשר שזה הוא התשובה בתענית וסגופים שהוא בעולם המעשה, אלא בודאי שעקר התשובה בלב נשבר ונדכה - זה הוא העקר התשובה בחכמה ובבינה להבין גדלת יוצרנו ובוראנו בחכמה ובדעת והשפל ולשבר לבו בקרבנו, וזה היה קדם לעולם, ודי למבין (והתעניות והסגופים הן רק תפל ומכשירין שיבא על ידי כך ללב נשבר ונדכה פידוע לידועים).

תשובה אמתית משפיעה כל טוב

פרשת כי תצא

בונה את ירושלים ובית המקדש

כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך וגו'. על פי מה שפרשתי ויבנה אותה בקרוב בימינו בנין עולם, ש'בונה ירושלים ה' (תהלים קמז ב) ויבנה בונה אותה, 'בימינו' על ידי הימים שלנו, שכל יום כשאדם עובד אותו יתברך שמו, הכל לפי מעשיו בונה את ירושלים ובית המקדש, יש בונה ביום אחד שורה שלמה, ויש מניח למשל לבנה אחת, כן בונה האדם מישראל שעובד ה' בכל יום, עד שיהיה נבנה בשלמות במהרה בימינו.

מה שראה הרבי רבי אלימלך זיע"א בעלית נשמה

וכן שמעתי מהרב הקדוש מורנו הרב אלימלך זצ"ל, שפשעשה עלית נשמה ראה שנושאים את כלי הבית המקדש, ואמרו לו שהם אותם הכלים שהוציא הוא מהגלות. ופעם אחת אמר שנפלה בית טמאה אחד בצורה גדולה מאד, ובכל יום עולים אלפי אלפים בעלי מלאכות בנאים לבנות החומה, אבל יש לי שומר טוב, ששקשרב מורנו

יש לומר שזו פונת הספרי 'כנגד אויבך', מה שהוא כנגד היצר הרע שצריך להתגבר, בזה שהיצר הרע מתנגד לו ביותר. אף צריך לדעת כיון שבא לעולם להשלים את עצמו בזה, זהו החזוק 'ונתנו ה' אלהיך בידך', שבודאי יוכל להשלים את עצמו ולהתגבר על יצרו, אלו דברי קדשו ז"ל.

וזה יש לומר 'ושבית שביו', במה שרוצה היצר הרע שימסר האדם לשבי, שיצר הרע מתגבר על האדם, אז אדרבא, 'ושבית שביו', השם יתברך יתן אותו בידו, 'ושבית שביו' דיקא:

כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך ולא תשים דמים בביתך כי יפל הנפל ממנו (כב ח)

זרע קדש

רבי נפתלי מרופשיץ זיע"א

כל אדם מישראל שעובד ה' בכל יום

כי תצא למלחמה על איבך ונתנו ה' אלהיך בידך ושבית שביו (כא י)

מהר"א מבעלזא

רבי אהרן מבעלזא זיע"א

בדבר שקשה לאדם להתגבר ידע שעבור זה נברא

כי תצא למלחמה על איבך ונתנו ה' אלהיך בידך ושבית שביו. בספרי: על איבך - כנגד איבך. אמר אבי אדוני מורי ורבי [מהר"ד] ז"ל הפונה בזה, שהיה קשה לספרי הלשון 'על איבך', כשיצא למלחמה אז עדין אינו 'על' האויב, על כן אמר 'כנגד אויבך'.

עוד אמר בדרך רמז, על פי דברי אבי זקני [מהר"ד] ז"ל, אף שצריך לקים כל התורה, מפל מקום צריך האדם לידע בנפשו במה שקשה לו להתגבר שבודאי בא לעולם לתקן ולהשלים את עצמו בזה, וכן איתא בעבודת ישראל, ופרש בזה מה דאיתא בגמרא (שבת קיח:) אביך במה הנה זיהיר טפי, עין שם.

וזהו ויתד תהיה לך על אונך, כמו שדרשו חז"ל (כתובות ה.) אל תקרי אונך אלא אונך, פרוש שתהיה לך יתד על אונך, שתשמר אונך מלשמע דבר רע, אז אם אתה עושה כן מסים הפסוק וּחִפְרָתָהּ בָּהּ, פרוש על ידי זה תזכה שתשמע הכרוזים ותתבשר תמיד מלפני הבורא, וזהו לשון בוששה כמו 'וּחִפְרָה הַלְכָנָה' (ישעיה כד כג).

והיה בשבתך חוץ ושבת וכסית את צאתך, פרוש על ידי זה אם יצאת פעם מהעבדות וחטאת, תשוב תכף להבורא שיצאת מעבדות הבורא רגע אחד, כי תבוש בוששה גדולה מחמת שמיעת קול הכרוז, וזהו על אונך וּחִפְרָתָהּ, שהאזן תגרום לך פעלה שעל ידי כן תהיה בוש לפני הבורא ברוך הוא (ראש השנה):

כי יקח איש אשה (כד א)

לקוטי שיחות

רבי מנחם מענדל מליובאוויטש זיע"א

הקשר והשיכות בין תחלת ספר נשים לסוף ספר זמנים ברמב"ם

יש לבאר בדרך הדרוש הקשר והשיכות שבין תחלת ספר נשים ברמב"ם לסוף ספר זמנים שלפניו. ובהקדמם, שעל פי הידוע גדל הדייק בסדר הענינים שבספר הרמב"ם, מסתבר לומר, שיש קשר עניני בין י"ד ספרי הרמב"ם, שתחלת כל ספר היא בהמשך לסיום הספר הקודמו.

ההלכה האחרונה בספר זמנים 'קדימת נר ביתו משום שלום בית' מקשרת לספר נשים

ובעניננו – ספר זמנים וספר נשים – הקשר ביניהם גלוי ומפורש:

ההלכה האחרונה בספר זמנים היא 'היה לפניו נר ביתו ונר חנכה כו' נר ביתו קודם משום שלום ביתו, שהרי השם נחקק לעשות שלום בין איש לאשתו, גדול השלום שכל התורה נתנה לעשות שלום בעולם שנאמר דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום' (תנוכה פ"ד הי"ד). ונהרי זהו תכן כל ספר נשים, ענין השלום שבין איש לאשתו.

בתחלת ספר נשים מדגש שענין השלום נפעל על ידי התורה - כסיום ספר זמנים 'שכל התורה נתנה לעשות שלום בעולם'

ויש להוסיף עוד, שבהתחלת ספר נשים מדגש לא רק הענין ד'שלום בין איש לאשתו', אלא גם הפרט שענין השלום נפעל על ידי (מפיו) תורה, כהסיום ממש דספר זמנים 'שכל התורה נתנה לעשות שלום בעולם'.

מישראל, שכל אחד מהם נקרא 'כרם', כיון שכלם בכללותם נקראים 'כרם' גם בפרטות כל אחד נקרא 'כרם', וקריאתם 'כרם' על ידי שהם שומרים כרם העליון שהם עשר הוי"ת שלא יפגמו חס ושלום. **ואומרת** התורה, אתה האיש הישראלי שחשקך במצות וחושב עצמך כרם לשמר כרם העליון, השמר לך פן תערב הרע עם הטוב. וזהו לא תזרע כרמך בלאים, הינו ערוב הרע עם הטוב, דאם ערבך הרע עם הטוב בזה אתה פוגם בעצמך ובישראל ובעולם העליון שכלם נקראים 'כרם' כאמור:

על ידי ערוב הרע נפגם המצוה שעשה

וזהו פן תקדש המלאה הזרע אשר תזרע, דהינו המצוה והתורה והתפלה והצדקה אשר אתה זורע וחושב שהיא מצוה מלאה ושלמה, אם עשית רע הרי פגמת במצוה הטובה אשר עשית, וזהו פן תקדש המלאה, דהינו תפגם ותטמא המצוה המלאה אשר זרעת ועשית, ולא בעצמך בלבד פגמת אלא בישראל ובעולמות העליונים. וזהו ותבואת הכרם, דהינו כל התבואה היוצאת מן הכרם נפגמה, דהינו ד'כרם' כולל ישראל וכולל עולם העליון, דהינו הנקראים בשם 'כרם' נפגם.

והנה בלאים אותיות 'מיכאל', וכלאים במלוי כ"ף ל"מ"ד אל"ף יו"ד מ"ם גימטריא סמא"ל, במלוי סמ"ך מ"ם אל"ף ל"מ"ד, וזהו בלאים, שגורם לסמא"ל שנקנס בגבול מיכאל, וזהו הפלאים, לכן השמר לך פן תערב הרע עם הטוב, רק סור מרע ועשה טוב:

ויד תהיה לך מחוץ למחנה ויצאת שמה חוץ, ויתד תהיה לך על אונך והיה בשבתך חוץ וּחִפְרָתָהּ בָּהּ וּשְׁבַת וְכִסִּית אֶת צֵאתְךָ (כד יג-יד)

קדשת לוי

רבי לוי יצחק ממברדיטשוב זיע"א

השומר אָזְנו שומע את הבת קול ומתבשר ושב בתשובה ועל ידי כך מעלה ניצוצות

והנה אם אדם שומר אָזְנו מלשמע דברים רעים, אז זוכה שישמע הכרוז שמכריזים למעלה בכל יום 'שובו בנים שובבים' (ירמיה ג יד), ואז בשמעו הכרוז יש לו תמיד בוששה, האידך יחטא לפני אדון כזה אשר כל העולמות חרדים ופחדים מלפניו ומכריזים 'שובו בנים שובבים', והאידך יחטא חס ושלום לפניו.

הרמז בלשון הפסוק

הרב יעקב יצחק מלאנצהוט מתפלל תפלת י"ח מתפלת מנחה מפיל כל מה שבונים. **והבנתי** דבריו הקדושים, שמפיל זה, שעל ידי תפלתו בונה חומות ירושלים ובית המקדש, ולפי ערך שבונה חומות ירושלים לפי ערך זה מפיל בהבית הזה של טמאה, כי כשזה קם זה נופל.

הרמז בלשון הפסוק

וזהו שנאמר כי תבנה בית חדש כנ"ל, שהאדם בונה הבית המקדש שיתחדש לעתיד לבא במהרה בימינו, וצוהה לנו התורה הקדושה, ששפאטה עוסק בפנין הקדוש, ועשית מעקה לגגך, לגג ועליה שלך, כשתעלה בחכמה ושלכיות לעולמות עליונים, לבנות הפנין הקדוש, תראה שפעשה מעקה וגדר סביב בעבודתך זאת, שלא יתראה עבודתך, ומסתיר מעשיך ולבך, רק עבודתך יהיה בפנימיות לבך, והצנע לכת עם אלהיך:

לא תזרע כרמך בלאים פן תקדש המלאה הזרע אשר תזרע ותבואת הכרם (כב ט)

מחשף הלבן

רבי יעקב אביחצירא זיע"א

על האדם להזהר שלא לערב הטוב עם הרע בכח התורה והמצוות בשלמות

אפשר לרמז שבאה להזהיר התורה שיזהר האדם שלא יערב הרע עם טוב, רק יקים סור מרע ועשה טוב, דזהו עקר העבודה. וזהו שרש עץ הדעת טוב ורע, שאם יערב הרע עם הטוב זהו קיום והעמדת עץ הדעת טוב ורע.

והתורה אמרה (בראשית ב יז) וימצע הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו כי ביום אכלך ממנו מות תמות, דעל ידי תערובת הרע עם הטוב ונעשית ערובוביא בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה. וזהו שרש ערב רב, שמערבין הרע עם הטוב, ו'ערב רב' גימטריא 'דעת', דעל ידי ערובוביא שמערבים הרע עם הטוב עושים העמדה וקיום לעץ הדעת טוב ורע.

והנה ישראל נקראו 'כרם', שנאמר (ישעיה ה ט) 'פי כרם ה' צבאות בית ישראל', ועשר הוי"ת גימטריא 'כרם', והעושה ערובוביא עושה פגם בעצמו ופגם בישראל ופגם בעולם העליון שיש בו עשר הוי"ת שהם גימטריא 'כרם' כאמור:

על ידי ערוב הרע בטוב פוגם בישראל ובעולמות עליונים

וזה שאמר לא תזרע כרמך בלאים, דהינו מזהירה התורה לכל אחד ואחד

הברית שזה עקר היצר הרע, כמו שמבאר בתורה הנ"ל. וזהו קרד לשון קרירות, הינו שהוא מקרר לב האדם מלהתחזק בתפלה שצריכה להיות בתמימות דקדושה, בחינת 'חס לבי בקרבי וכו' דברתי בלשוני וכו', כי הוא המסית למה שמסית והעקר בפגם הברית, והוא המחליש הדעת מלהתחזק בתפלה על זה מאחר שרואין שזה פמה שצוהקין ואינם נושעים חס ושלום:

ויזנב בד כל הנחשלים אחריו (חסרי כח מחמת חטאם, שהיה הענין פולטון, רש"י) (כה יח)

מבשר טוב

רבי בן ציון מביאלא זיע"א

עקר מלחמת היצר שלא להניח עצמו לפל ביאוש

עקר מלחמת עמלק הפנימי שבתוך לבו של אדם, שלא להניחו ליאוש ולהשפיל האדם. שישנם כאלו שאבדו הטעם והחשק והרצון בעבודת השם יתברך ובתורה ומצוות, ומסתובבים עצמם 'נחשלים' בנחשלות ועצבות וחסר תקנה ובטחון ואמונה פנימית בכחם של ישראל, ובעצם כח התקון שברגע אחד, וככל המבאר לעיל. והינו 'נחשלים' [שוואכצ'יגע].

או בנקדות מסומות שבהם נחשל האדם, ואינו מחזק עצמו בהם כל אחד לפי ענינו ונפשו. ואותם תופס עמלק הרשע הפנימי רחמנא לצלן ברשותו, מחמת שבנחשלותם מניחים עצמם לפל בנרועות היאוש המר, שזו אם כל חטאת רחמנא לשזבן.

ומן החובה להתחזק מאד בזה כנגד עמלק, שלא להרגיש עצמו כהרגשת 'נחשלים' חלילה, אלא בהפך באמונת עז בעצמה האדירה 'שבכת ישראל' (כח איש ישראל פ"א):

• לשונות של אור •

יצר

פרי צדיק

רבי צדוק מלבלין זיע"א

הבאור הפשוט ב'כי תצא למלחמה' הוא על מלחמת היצר

אמר הרבי ר' בונם יצלה"ה, שמה שמפרשים בכל הספרים כי תצא למלחמה על איבך על היצר הרע, אינו דרך דרש ורמז לבד, רק פשט הפשוט הוא כן, דעסר המלחמה תמידית הוא נגד היצר הרע שנקרא איבך וישנא:

על 'שלום' גם ענין ה'נעם', על ידי שקדם הנשואין צריך לקנות את האשה תחלה ואחר כך תהיה לו לאשה' (חלק לט עמ' 33 ואילך):

זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים, אשר קרד בדרך ויזנב בד כל הנחשלים אחריו ואתה עיר ויגע ולא ירא אלהים (כה יז-יח)

לקוטי הלכות

רבי נתן מברסלב זיע"א

מהות קלפת עמלק להחליש את לבות ישראל וליאשם אחר שרואים שלא נענו בתפלה

הטעות שזכננס בלב פמה אנשים לטעות באלו כל התפלות לריק חס ושלום, כשרואין שצוהקין ומתפללים ומתחננים ימים ושנים ואינם נושעים, זה הטעות נמשך מבחינת קלפת המן עמלק, שעל ידו עקר אריכת הגלות המר הזה שהוא גלות אדום, שהוא בחינת עמלק שהוא מזרע אדום.

כי עמלק הוא כלל כל הקלפות והסטרך אחרת, והוא המסית והוא המקטרג והוא המחליש את הדעת מלהתחזק בתפלה, כי הוא בעצמו מסית את כל אחד מישראל במה שהוא מסיתו בתאות ובהרהורים ובמדות רעות רחמנא לצלן, ומחמת זה מתגבר הגלות חס ושלום.

ועל ידי זה בעצמו הוא מחליש את הדעת מלהתחזק בתפלה, מאחר שמטעה אותם בדעתם הלא אתם רואים שאינכם פועלים כלל בתפלתכם חס ושלום. וכשמתרשלים בתפלה מתארך יותר חס ושלום. וכל מה שמתאריך יותר הגלות מחליש הדעת מלהתפלל יותר ויותר וכן חוזרת חלילה חס ושלום חס ושלום.

ועל כן באמת מתאריך הגלות מאד עד שלא היה אפשר לצאת מהגלות חס ושלום על ידי רבוי תחבולותיו הרעים, לולא ה' שהיה לנו שהוא בעצמו לוחם עמו בכל דור ודור, כמו שכתוב 'מלחמה לה' בעמלק מדר דר'.

והוא ברחמיו שולח לנו בכל דור ודור צדיקים נפלאים שבהכמתם הנשגבה הם מכניסים בדעתנו לבלי ליאוש עצמנו מן הרחמים בשום אופן ומכניסים בלבנו התחזקות נפלא להתחזק בתפלה תמיד יהיה אף שיהיה ועל ידי זה תבוא הגאולה במהרה.

ועל כן הזהירנו התורה הקדושה לזכר מעשה עמלק, כמו שכתוב זכר את אשר עשה לך עמלק וכו' אשר קרד בדרך, 'קרד' מלשון מקרה חס ושלום בחינת פגם

שהרי, בהלכות הראשונות דספר נשים מדגיש הרמב"ם החדוש שנתחדש על ידי מתן תורה בענין האישות, 'קדם מתן תורה היה אדם פוגע אשה בשוק כו' כיון שנתנה תורה נצטוו ישראל שאם ירצה האיש לשא אשה יקנה אותה תחלה כו' ואחר כך תהיה לו לאשה' (אישות פ"א ה"א).

ומובן בפשטות, שסדר זה שצריך קנין קדם שתהיה לו לאשה, מורה על חזק הקשר והקביעות שביניהם. דקדם מתן תורה הרי תכף ומיד כשרצה הוא והיא 'מכניסה לתוך ביתה כו', ומובן שאין כאן קשר חזק, וכמו שהכניסה כך יכול לשלחה מביתו תכף ומיד כשרצה, על דרך 'בן לילה היה וכן לילה אבד' (יונה ד ט).

מה שאין כן לאחר מתן תורה, כיון שאינו מכניסה לביתו תכף ומיד שפוגע בה, אלא רק לאחר ההקדמה ש'יקנה אותה תחלה כו', מובן, שיש לזה קיום ותקף גדול יותר. ועד שאינו יכול לשלחה תכף ומיד כשרצה, אלא 'אם רצה לגרש צריכה גט'.

דיוק לשון הרמב"ם 'התורה נתנה לעשות שלום בעולם'

ויש לומר עוד, ובהקדים דיוק לשון הרמב"ם 'התורה נתנה לעשות שלום בעולם', והרי התורה נתנה לישראל דוקא, מורשה קהלת יעקב' (דברים לג ד), ואם כן היה ליה למימר 'לעשות שלום בישראל' (וכיצא בזה), ומהו אמרו 'לעשות שלום בעולם'?

ויש לומר הבאור בזה: בפעלת התורה ומצוות יש ב' סוגים: הנהגות בדברים שבקדושה ששייכים אך ורק בבני ישראל ומעיקרא אינם עניני ה'עולם'; וענינים שבכללות יש דגמתם גם אצל אמות העולם, אלא שבהם גופא נעשה שנוי עקרי על ידי נתינת התורה, באופן שהתורה עושה 'שלום בעולם', שבעניני ודרכי העולם נתוסף ענין השלום.

וזהו שכתב הרמב"ם, שעקר פונת נתינת התורה למטה, אינה (כל דך) בשביל פעלת התורה ומצוות מה שהיא פועלת התנשאות אצל בני ישראל ומגביהה אותם למעלה מן העולם, אלא אדרבה, מה שעל ידה נפעל חדוש ותוספת 'שלום' בעניני העולם גופא ('שלום בעולם').

וענין זה הוא בהדגשה בענין 'שלום בין איש לאשתו', שזהו מה שממשיך הרמב"ם בריש הלכות אישות, אודות גדר אישות קדם מתן תורה, דגם אז היה גדר של אישות, שיש דרך ליצר ענין האישות, ותהיה לו לאשה, שזה עצמו הוא ענין של 'שלום', אבל בזה גופא פועלת התורה 'שלום בעולם', שנתוסף בענין ה'שלום', באופן שיש בו (נוסף

הפטרה

רני עקרה לא ילדה וגו' כי רבים בני שוממה מבני בעולה (ישעיה נד א)

פרי צדיק

רבי צדוק הכהן מלובלין זיע"א
מעשה קטן הנעשה לשם שמים בדורות
אלו חשוב בשמים יותר ממעשה הדורות
הראשונים

ר'ני עקרה לא ילדה וגו' כי רבים בני שוממה מבני בעולה. בפסיקתא, הרבה צדיקים שהעמידה לי בכנינה, ואם בן למח נקרא עקרה וכו'. אך נראה על פי דאיתא בכתבי האר"י ז"ל שאמר לתלמידו הרב חיים ויטאל, שבדור היתום הזה אף דבר קטן שישאל עושה בכנינה לשם שמים, חשוב אצל השם יתברך הרבה יותר ממה שהיו עושים גדולות בדורות הראשונים.

וזה הפרוש 'רני עקרה' – אף שנקראה שהוא בעקרה, שהדור הלוך וחסור, מכל מקום 'רבים בני שוממה' – אף שהם באמת דלים במעלתם, אבל הם חשובים אצל השם יתברך כרבים וגדולים, מפני שהם 'בני שוממה' – שהם בדור הזה, דור יתום, ודבר קטן חשוב אצל השם יתברך יותר 'מבני בעולה' – ממה שהיה חשוב אצל השם יתברך בדורות הראשונים הגדולים:

• עמוד התפלה •

עמוד התפלה

לקוטי כרם שלמה

רבי שלמה מקאבוב זיע"א

רמז על חמור אסור השיחה בשעת התפלה וחזרת הש"ץ וקריאת התורה

כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך ולא תשים דמים בביתך כי פל הנפל מננו' (כב ח). טרם נבוא לבאר פנות הפסוק, ראוי לעורר על ענין שעוררתי פעמים אין מספר, אודות חמור האסור של השיחה בשעת התפלה ובשעת חזרת הש"ץ ובעת קריאת התורה.

ידוע אמרם ז"ל (ברכות ו:) על הפסוק (תהלים יב ט) 'כרם זלות לבני אדם' אלו דברים שעומדים ברומם של עולם ובני אדם מזלזלין בהן, ופרש רש"י זו תפלה שעולה למעלה.

עמלק

אהבת שלום

רבי מנחם מענדל מקוסוב זיע"א
עמלק מכניס קרירות ורפיון לכל התלהבות שבקדשה

אנו רואין ברבת בני עמנו שבאם יתלהב לבם לנשת אל התורה ואל העבודה הינו תפלה וכו', ובתוך כך נכנס בתוכם צנון וקרור וכיון דשבק לה מעמיה ונפל עליהם התרשלות ועצלות ועיפות וגיעה, וכמו"כ בכל מצוה ועובדא, ובפרט לאהבת צדיקים אמתיים ואהבת חסידים ואנשי מעשה וכו', לכתת רגליהם בדרך לילך אל הצדיקים אמתיים וכו', הכל הוא מצד העדר מחית עמלק שהוא היצה"ר:

קבלה טובה

שפת אמת

רבי יהודה אריה לייב מגור זיע"א

כל קבלה עושה פרות

בנדאי צריך כל אדם להאמין כי כל הקבלות שמקבלין על עצמנו בכל יום בנדאי יעשו פרות אם מיד אם לאחר זמן (תרמ"א ד"ה בפס' מוצא):

קדשה

באר לחי ראוי

רבי יצחק מפענדער זיע"א

'מלחמת הרשות' התקדשות בדברי הרשות

מלחמת הרשות נקרא – מה שלוחם גם במתו לו לקדש את עצמו ולהתרחק ממוותרות שלא יהיה נבל ברשות התורה כמו שאמרו הקדמונים ז"ל:

שם משמואל

רבי שמואל מסוכטשוב זיע"א

הכנת אלול קדם ר"ה להשמר בעניני הרשות

ונראה שזהו ענין אלול לפני ר"ה להכין לבב ישראל להיות נשמרין בדברי הרשות ולקבל ע"ע מהיום והלאה. והסימן אם הוא באמת בלתי הטעיה, הוא שמתעוררת באדם אהבה בין איש לרעהו ולכלל ישראל כלל (שנת תר"פ):

דודאים בשדה

רבי ראובן מ'ארנובצה זיע"א

אי אפשר להתגבר על היצר אלא אם ידע שהיצר שונאו וישמר ממנו מאד

צריך האדם לחשב תמיד שהיצה"ר הוא שונא לו ממש ועושה כל התחבולות להחטיאו ולהפילו בבזר שחת במבאר בספרי מוסר, וכשיחשב כן וישמר עצמו מאד מתחבולת היצה"ר אז יסיע לו השי"ת שיקבשנו (ר"ה כי תצא):

לב

ישמח ישראל

רבי ירחמיאל ישראל יצחק מאלכסנדר זיע"א

יש לזעק ולשוע על טהרת הלב

והעקר לזעק ולהתפלל על טהרת הלב – שיקסר נפשו לעבודת ה' ולבו ובשרו ירננו אל אל חי (פרשת כי תצא):

נפילה

אמרי אמת

רבי אברהם מרדכי מגור זיע"א

כל עובד השם עובר נפילות וצריך חזק גדול, העצה היא להכין עצמו לקר כבד בעת ההתחנכות

כשבאה התחנכות צריכים לדעת שיש נפילה אחריה, והעצה היא להכין את עצמו, להתחזק כדי שיוכל להשאר במקומו וכו', והכונה בזה על כל צדיק ועובד ה' שהוא צריך חזק גדול, שיש נפילות הרבה לאיש צדיק, אבל צריך לחזק עצמו (תרצ"ו):

נציצות

בת עין

רבי אברהם דב מאברוקטש זיע"א

הניצוצות ממלי דעלמא חשובים יותר

והיה הפן הבכור לשניאה, ר"ל 'בכור' הוא לשון חשיבות, פרוש שהניצוצות שמוציא ממלי דעלמא הם חשובים להקב"ה יותר מאלו שהוציא על ידי תורה ומצוות. כי זה הוא עקר ניקח של הקב"ה, להפוך חשוקא לנהורא, להציל עשוק מיד עושקו:

מרב גדל ערכה ורום מעלתה של התפלה מתגבר השטן למלקלה

והנה לפי גדל ערכה ורום מעלתה של התפלה, כן מתגבר השטן מאד לקלקל ולבטל כח התפלות שלא יעלו לרצון לפני ה', על ידי שמסית לבני אדם להרבות בשיחה בטלה ורחמנא לצלן בעת התפלה.

רמז ענין התפלה בפסוק וראית בשביה אשת יפת תאר וחשקת בה ולקחת לך לאשה

ומכאן בפסוק הקדוש ורע קדש בפרשתנו, על הפסוק (כא יא) וראית בשביה אשת יפת תאר וחשקת בה ולקחת לך לאשה, אשית יפת נטריקון אדני שפתי תפתח פ"י גיד תהלתך, ומורה על התפלה וזהו וראית בשביה אשת יפת תאר, כלומר אם תראה שהתפלות הם חס ושלום בשבי אצל החיצונים, על ידי שהיצר הרע פוגם את התפלות, לבל יעלה למעלה, וחשקת בה להוציאן משם, ולקחת לך לאשה שתתן את התפלה שתהיה לך לבדך ואין לזרים אתך, עד כאן לשונו הקדושה.

דברות קדש הללו יאירו תמיד מול פני כל אחד ואחד, להבין ולהשכיל איך צריכים להזהר מלדבר שיחה בטלה בבית המדרש חס ושלום, וידוע מה שכתבו בענין זה בפסוקים הקדושים ווי העמודים, באר הגולה, עמוד העבודה ועוד, וכלם צוחין בכרוקיא ומפליגין בחמר האסור של שיחה בטלה בשעת התפלה, ואפלו על אמירת תחנונות ותהלים בעת חזרת הש"ץ וקריאת התורה, דגדול עונו מנשא.

הרמז בפסוק כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך

וענין זה יש לכוון במקרא קדש שהתחלנו בו כי תבנה בית חדש, בית מורה על עבודת התפלה על פי דברי הרב הקדוש

הנעם אלימלך ז"ע, דבית פרושו פנימית, ותפלה היא עבודה פנימית יוצאת מקירות הלב, כאמרם ז"ל (תענית ב.) איזוהי עבודה שבלב זו תפלה, ואמר בית חדש, כי תמיד יש לאדם תפלות ובקשות חדשות לפי מצב העת והעונה.

ועשית מעקה לגגך - שמירת הדבור בעת התפלה

ומזהיר הכתוב ועשית מעקה לגגך, גגך עולה בגימטריא כ"ו כמנין שם הוי"ה ברוך הוא, ורצה לומר שתעשה מעקה וגדר להשם יתברך כבכול, שיוכל להשרות שכינתו במקום תפלתך, וישלח תפלתך שכינה משם על ידי עון שיחה בטלה בשעת התפלה וקריאת התורה.

וממשיך הכתוב ולא תשים דמים בביתך, כי תבת דם רומז על התפלה שאינה הגונה דלא פרחית לעילא, וכנודע דברי הרב הקדוש הרבי רבי בער ממעוריטש ז"ע בפסוק הקדוש מגיד דבריו ליצחק (אות יט) על הפסוק (ויקרא יט כו) לא תאכלו על הדם, ואמרו חז"ל (ברכות י.) לא תאכלו קדם שתתפללו על דמכם, וקשה דלכאורה העקר חסר מן הפסוק, דאיך מרמז כאן ענין תפלה.

ואמר לפרש, דשם המין האנושי שנקרא אדם שרש השם הוא דם, על שם רביעית דם שנפשו של אדם תלוי בו, ואות אלף הנוספת מורה על הקדוש ברוך הוא אלופו של עולם, ואות זה אינו נוסף על שמו, אלא על ידי התפלה שמתדבק עם בוראו ברוך הוא וברוך שמו, אבל טרם התפלה נקרא שמו דם לחודיה, וזה שאמר הכתוב לא תאכלו על הדם, כלומר לא תאכלו בשעה שאתם נקראים בשם דם לבד, דהינו קדם התפלה, עד כאן.

מי שאינו נזהר מלשוחח בעת התפלה

אין הקדוש ברוך הוא מתדבק עמו בתפלתו

ועל דרך זה יש לפרש כאן ולא תשים דמים בביתך, בביתך זהו עבודת התפלה כנ"ל, שיזהר מאד לבל תהיה תפלתו בחינת דמיון, בלי הצטרפות עם הקדוש ברוך הוא אלופו של עולם, כי מי שאינו נזהר מלשוחח בעת התפלה, אין הקדוש ברוך הוא מתדבק עמו בתפלתו, והשכינה נודדת ממקום מנוחתה, ועל ידי זה יגרם כי יפול הנפל ממנו כי רבים חללים הפילה עון זה של שיחה בטלה בעת התפלה.

בזכות השמירה משיחה בטלה בעת התפלה מתקבלים התפלות לרצון

לכן ביותר צריך הכתוב לזרז בענין זה, ובזכות שנתפלה פראוי ונשמה לבלם פינו משיחה בטלה בעת התפלה, יקשיב הקדוש ברוך הוא לקול תחנוניו, ובפרט בימי הרחמים ורצון הבאים לקראתנו, יתעוררו רחמים וחסדים מרבים על ידי תפלתו.

ויקיים בנו הפסוק כי תבנה בית חדש על דרך שפרש אבי אדוני זקני הרב הקדוש מראפשיץ ז"ע, דקאי על בנין בית המקדש השלישי שאנו בונים אותו תמיד על ידי מעשינו הטובים.

באר ובה אותה בקרוב בימינו בנין עולם

ובזה פרש גם כן מה שאומרים בתפלה ובה אותה בקרוב בימינו בנין עולם, דתבת בימינו פרושו בהתורה ומצות ותפלות שלנו, על ידי זה אנו בונים תמיד את בית השלישי, ונזכה שיראנו הקדוש ברוך הוא בבנינה על מכונה, בעגלא ובזמן קריב אמן:

אוצרות גאוני הדורות

דרכה לומר שיהיה בו רק קצת מחטאו אשר עשה, שנעשה מזדונו שוגג.

לא תראה את שור אחיד או את שני נדחים והתעלמות מהם השב תשיבם לאחיד. ואם לא קרוב אחיד אליך ולא ידעתו ואספתו אל תוד ביתך והיה עמך עד דרש אחיד אתו והשבתו לו. וכן תעשה לחמרו וכן תעשה לשמלתו וכן תעשה לכל אבדת אחיד אשר תאבד ממנו ומצאתה לא תוכל להחזיק. (כב א-ג)

חטא והוא שוגג, כגון שעשה תשובה פאשר מוציאין אותו למיתה, והוא צועק לומר שמתחרט על העבר ולא יעשה עוד, ועושה תשובה מיראה ונעשו לו זדונות כשגגות, אמרה תורה מכל מקום והומת, כמו שאמרו חכמינו ז"ל במסכת מכות (ג.) רבי עקיבא אומר חבבי ברתות ישנן בכלל מלקות ארבעים, שאם עשה תשובה בית דין של מעלה מוחלין להם, חבבי מיתות בית דין אם עשו תשובה אין בית דין של מטה מוחלין להם. ולכן כתיב וכי יהיה באיש ולא אמר וכי יעשה איש,

וכי יהיה באיש חטא משפט מות והומת ותלית אותו על עץ (כא כב)

קול אליהו

רבי אליהו מוילנא זצ"ל

חבבי מיתות בית דין אין נפטרים על ידי תשובה

רבים מקשים הלא חטא הוא שוגג ואיך יהיה משפט מות, וגם היה לו לומר וכי יעשה איש ואמר וכי יהיה באיש.

ובאורו הוא, אם נעשה לו ממשפט מות

ניאמר שאול

רבי שאול נחמיאש זצ"ל

חזוק ידים רפות וברכים כושלות

אפשר רמז לא תראה את שור שהיא הנשמה שיש לה כח פשור, או רמז 'שור' שהיא שורה על ראשו ורואה במעשיו, כמו 'בנות צעדה עלי שור' (בראשית מט כב). אחיד, רצה לומר של אחיד ישראל. או את שיו, היא הרוח, שהיא כשה נדחים, רצה לומר ממנו על ידי צונותיו פנודע.

והתעלמות מהם, רצה לומר לא תראה אותו שתתעלם מהם כמו שכתב רש"י ז"ל, וכתב, ורבותינו אמרו פעמים שאמה מתעלם (ברכות יט:), רמז, אם אינם מקבלים התוכחה, שפשם שמצוה לומר דבר הנשמע, כך מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע (יבמות סה:), שכן כתיב (ויקרא יט יז) 'הוכח תוכיח', שכל ישראל ערבים זה לזה (שבועות לט). השב עצמך, כמו שאמרו ז"ל (סנהדרין יח). קשט עצמך ואחר כך קשט לאחרים, וזהו תשיבם. או רצה לומר כמה פעמים.

ואם לא קרוב אחיד, כלומר שאינו קרוב לך, ולא ידעתו לדעת מדותיהם אם יקבלו אם לאו, מה תעשה, ואספתו אל תוך ביתך, הוא בית המדרש ובית הכנסת, והיה עמך שם, ושם תדרש אותו, וזהו עד דרש אחיד, כמו שכתב רש"י ז"ל דרשוהו שלא יהיה רמאי. ורצה לומר אם מקבל דברי תורה ותוכחה, ותראה שנשבר לבו ונשמע לכל דברך, ומקיים תורה ומצוות ומתפלל כהגון, ועושה טוב לעניים ולתלמידי חכמים, אז תדע שאינו רמאי, ואז והשבתו לו, לנשמתו ורוחו, על ידי התורה והמוסר שיקבל, או לומד לקודשא בריך הוא.

וכן תעשה לחמרו, רצה לומר לחמך שלו, שלמדהו לעשות סגופין ותעניות כל מה שייכל לסבל, לזכך החמך, לגרש ממנו הרע. ואפשר, נוטריקון לחמך ונפש, ומפני שהיא קרובה לחמך פנודע כללה עמו. וכן תעשה שתתקן אותו להחזיר שמלתו, שהיא חלוקה דרבנן.

וכן תעשה לכל אבדת אחיד, הם התורה והמצוות וניצוצי הקדשה שנאבדו ממנו בעונו בעודו רשע, הנהר ומצאתה לו, כי על ידי שתשיב אותו כמו מציאה הם, על ידי שתעלה אותם מן הסטרא אחרא, כמו שכתב הארי ז"ל (שער הגלגלים סוף הקדמה לח) על אברהם אבינו ע"ה ועל דוד המלך ע"ה שנקראו מציאה, על שהיתה נשמתם בעמק הקלפה ויצאו ממנה. לא תוכל להתעלם, בכל מפני הערכנות כמו שכתבתי לעיל.

כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך ולא תשים דמים בביתך כי יפל הנפל ממנו (כב ח)

יהודה יעלה

רבי יהודה הפהן זצ"ל

שמירת רפואת הגוף בנתינת צדקה

אפשר בס"ד דבא הרמז כלפי מי שהיה חולה ועושה רפואות כדי לרפאות את עצמו, שצריך להזהר בנתינת צדקה כי היא הגורמת לחלי, וכמו שאמרו בירושלמי (במדבר ט יג) בית שלא נפתח לצדקה יפתח לרופא.

וזהו אמרו כי תבנה בית חדש, רמז לגוף שנקרא בית לנשמה, וקראו 'חדש' שמחדש אותו על ידי שמרפאו מחלי שהיה בו. אז ועשית מעקה לגגך רצה לומר שתעשה שמירה לגופך שלא יחלה עוד. ומהו השמירה, ולא תשים דמים הם המעות בביתך ולא תתן צדקה, כי בזה יפל למשכב הנופל ממנו ככר, רצה לומר שיהיה לחלי במקדש, ולזה צריך שתתמיד בצדקה ולא תחלה.

על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים בדרך בצאתכם ממצרים (כג ה)

חתן סופר

רבי שמואל ארנפלד זצ"ל

התפארות במעשה העברה

ויש לרדק מה שאמר 'על דבר' ולא הספיק לומר בפשוט על אשר לא קדמו אתכם וכו'.

אך כון בזה להוסיף חטא על פשעם על פי מה שפרש אדמו"ר בעל כתב סופר זצוק"ל מאמר כתוב (ישעיה ג ט) 'חטאתם פסדם הגידו לא כחדו', השמיענו רעתם עד היכן הגיעה, דנודע מאמרם ז"ל (ברכות לד:) חציף עלי מאן דקפרט חטאיה, לא די שחטאו אלא שהודיעו חטאתם בשער בת רבים כי נאצו את ה', כמאמר (תהלים י א) 'ובצע ברוך נאץ ה'', שהרשע מתפאר במה שנאץ את ה' וחטא נגדו, ודפח"ח.

ועל זה כון 'על דבר' אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים, שלא די שנתפנונו בזה להמרות כבודו יתברך במה שלא קדמו את ישראל שהם בניו של מקום, אלא שהוסיפו עוד לחטא 'על דבר' שהם דברו והודיעו והתפארו על מעשיהם שנאצו את ה'.

ולא אבה ה' אליהם לשמע אל בלעם ויהפך ה' אליהם לך את הקללה לברכה (כג ז)

מעשה ה'

רבי אליעזר אשכנזי זצ"ל

מאהבת ישראל ולא משנאת בלעם

יש להקשות, מה הצריך להוסיף ולומר "כי אהבך ה' אליהם", שהרי ודאי שפכת "ולא אבה ה' אליהם לשמע אל בלעם ויהפך ה' אליהם לך את הקללה לברכה", היא בגלל שאהב ה' את ישראל. ונראה לבאר, בהקדים באור דברי בלק לבלעם "אמרתי פכד אכבדך ונהנה מנעך ה' מכבוד" (במדבר כד, יא), שבלק ידע שבלעם עשה ככל יכלתו לקלל את ישראל, ולא היה לו פעם עליו, אלא שרצה לתקן את הנזק שנגרם מכך, שהרי פעת נודע לשרי מואב וזקני מדן שמנע ה' מבלעם לקלל את ישראל, ואף אלצו לברכם, וממילא נפל עליהם פחד מישראל. וכדי לתקן רשם זה, אמר בלק לבלעם, שלא היה זה בגלל אהבת ה' לישראל, אלא בגלל ש"אמרתי פכד אכבדך", וה' שונא אותך ולא רוצה שתהיה אדם מכבד, על כן "מנעך ה' מכבוד".

ועל כך השיב בלעם "הלא גם אל מלאכך אשר שלחת אלי דברתי לאמר: אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבר את פי ה' לעשות טובה או רעה מלבי אשר ידבר ה' אתו אדבר" (שם יב-ג). דיק ואמר "מלאכך" ולא 'שריך', הם השליחים הראשונים, שעליהם נאמר "וישלח מלאכים" (שם כב, ה), וכוונתו בדבריו, שהרי אז עדין לא אמר לו בלק שייכבד אותו, ולא הבטיח לו כלום, וכבר אז לא רצה ה' שאקלל. הרי שזה בגלל אהבתו את ישראל, ולא בגלל שנאתו אלי.

ומעתה יוכן, מה שהוסיף הכתוב ואמר "כי אהבך ה' אליהם". להורות שמה שמנע ה' את בלעם מקלל את ישראל, וגם אלץ אותו לברכם, לא היה זה בגלל שנאתו לבלעם, וכדברי בלק, אלא בגלל אהבתו לישראל. (באדיבות 'מכון חכמי ספרד' נתיבות)

מגדנות אליעזר

רבי אליעזר צוקר זצ"ל

בטול קללת בלעם באותיות 'לך'

ויש לומר הפונה, כי בלק אמר 'אפס קצתו תראה וגו' (במדבר כג יא), הינו

כי חשב שעל פן לא יכל בלעם לקללם, כי ידע שבלעם יודע לבנו אותה שעה כמאמרם ו"ל (ברכות ז), וכתבו בתוספות שאמר 'בלעם', ועל פן בראות כל ישראל לא יכל לומר 'בלעם', כי אם אין אמה הישראלית אין עולם בנודע, על פן אמר בלק 'לכה אתי אל מקום אחר אפס קצוהו תראה וכלו לא תראה', ועל המקצת יוכל ח"ו לומר 'בלעם'. אולם הקב"ה הפר מחשבות ערומים ויהפך ה' לך את הקללה לברכה, שפכיכול עשה מצורף 'בלעם' ל'כס' לכל צרכיכם [וכו'].

ועל פן כתיב ויהפך ה' לך את הקללה לברכה, הינו כי אותיות 'בלעם' הן המה אותיות 'לכס', רק הלמ"ד והפ"ף המה להפך, שבאותיות 'בלעם' הפ"ף קדם הלמ"ד, ובאותיות 'לכס' הלמ"ד קדם הפ"ף, והמ"ם בשניהם בסוף, אם פן כשהפך הקב"ה הקללה אותיות 'בלעם' לברכה אותיות ל'כס' - הפך אותיות ל"ך, וזהו שאמר הכתוב ויהפך ה' לך, הינו אותיות 'לך' מקללה לברכה לצורף 'לכס'.

כי תצא מחנה על איביך ונשמרת מפל דבר רע (כג י)

מלאות אבן

רבי אברהם יהודה לייב מברוק וצ"ל

שמירה מקל דבר רע בכח הרבים

יש לזקק אמאי לא קאמר 'למלחמה' כמו שאמר בריש הפרשה ובכל מקום. גם 'ונשמרת' כו' דמשמע שהוא עצה לכשישמר מקל דבר רע ולא צווי.

אפשר כידוע מאמר משנת חסידים (אבות פ"א מ"ו) 'וקנה לך חבר' כו', ומחברי יותר מרבתי (תענית ז), ואין התורה נקנית אלא בחבורה (ברכות ג), ולמעלה מכלם מאמר שלמה המלך ע"ה (קהלת ד ט) 'טובים השנים מן האחד' כו', וקנה רבות. וכן במדות ובכל דבר עבודת השי"ת איש את רעהו יעזרו, וכמאמרם (ברכות ג) 'חרב על הבדדים' כו' עד 'ולא עוד אלא שחוטטין חלילה.

וכאשר שמעתי מאדומ"ר מהרי"מ הרבי מגער ו"ל נ"ע זי"ע ועכ"י על הפסוק (קהלת א א) 'הבל הבלים אמר קהלת' כו', אמר שהקהלה אשר הוא בכנסיה לשם שמים, על ידי זה נעשה ונכנס באדם להקביל בלבו את כל הדברים הארציים בלתי להשי"ת לבדו, וזה הוא שאמר קהלת שהקהלה גורמת להקביל כל הדברים שאינם לעבודת השי"ת, ע"כ שמעתי מפיו. וזה אפשר כי תצא מחנה על איביך, כידוע

שהיצר הרע הוא השונא היותר גדול, ואמר אם תצא במחנה עליו לכבשו ולא בד בבד, היא זאת אשר תגרם בסיוע שיש בו ממש שתשמר מקל דבר רע ולעשות רק טוב, כי הרבה מלאכה נעשית בשנים שאין היחיד כו'.

ולך תהיה צדקה לפני ה' אלהיך (כד יג)

בני שלמה

רבי שלמה אמסלם וצ"ל

על הצדקה הנותן בסתר

נראה לבאר את דברי הפסוק, בהקדים, שנתנית צדקה בסתר, היא הצדקה המעלה (עי' רמב"ם הל' מתנות עניים פ"ה ח"ח). ומעלתו של הנותן צדקה בסתר מבארת בגמ' בב"ב (ט), 'גדול העושה צדקה בסתר, יותר ממשה רבנו. דאלו במשה רבנו כתיב "פי יגדתי מפני האף והחמה" (דברים ט, יט), ואלו בעושה צדקה כתיב "מתן בסתר יקפה" אף ושתד בחק חמה עזה" (משלי כא, יד).

גם מצאנו, שחכמינו היו נוהגים בכך. כמו המספר בגמ' כתובות (טז), על מר עוקבא שהיה נותן כל יום לשכנו העני צדקה בסתר, ופעם אחת, באשר הלך עם אשתו לבית העני, רץ העני אחריהם כדי לראות מי הם הנותנים לו, והם נכנסו לתוך תנור רותח, כדי שהעני לא יראה אותם ולא יתבייש.

ועל פי זה יש לבאר, שכונת הפסוק ללמדנו כיצד יש לתת צדקה. וזהו שאמר "ולך תהיה צדקה", הינו כשאתה מקים מצות צדקה, תעשה זאת רק "לפני ה' אלהיך", ולא לפני שום אדם. וזאת, כי נתנית הצדקה בסתר, היא הצדקה המעלה. (באדיבות 'מכון חכמי ספרד' נתיבות)

זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים (כה יז)

שלום לעם

רבי שלום פאסטי וצ"ל

זכירת השבת בעת מלחמת עמלק

מוכא במדרש (כעין זה בפרקי דרבי אליעזר פרק מד), 'כתיב "זכור את יום השבת לקדשו" (שמות כ, ח), וכתיב "זכור את אשר עשה לך עמלק" (דברים כה, יח), איך יתקומו שני מקראות הללו, אלא אינו דומה שותה כוס קונדיטון לשותה כוס של חמץ. "זכור את יום השבת לקדשו", על יין, ו"זכור את אשר עשה לך עמלק", להשמידו ולאבדו.

יש להבין, מדוע "זכור את יום השבת" ו"זכור את אשר עשה לך עמלק" הם הפכים זה לזה ואינם יכולים להתקיים יחד, וכי לא יתכן שיזכרו את שניהם.

ונראה לבאר, בהקדים את דברי הרמב"ם בהל' שבת (פ"ב הל' כה), 'צריים על עירות הגויים שלוש ימים קדם לשבת, ועושים עמם מלחמה בכל יום ויום, ואפלו בשבת וכו'. ואף על פי שהיא מלחמת הרשות וכו', ואין צריך לומר במלחמת מצוה. ובהל' מלכים (פ"ה ה"ד) פתב, 'מצות עשה להחרים שכעה עממים וכו', וכל שפא לידו אחד מהם ולא הרגו, עובר בלא תעשה. עוד פתב (שם ה"ה), 'וכן מצות עשה לאבד זכר עמלק' וכו'.

ומעתה, תובן שאלת המדרש, שמאחר שנאמר "זכור את יום השבת לקדשו", איך יתקיים זה עם מה שנאמר "זכור את אשר עשה לך עמלק", שמשמע זה נצטוו 'תמחה את זכר עמלק' (שם, יט) ואפלו בשבת, והרי בכך אנו מחללים את השבת? ועל כך ענה המדרש, שאין מניעה מלקיים שתי זכירות אלו, כי מה שנאמר "זכור את יום השבת לקדשו" הוא 'לקדשו על היין', וממילא אין זה סותר את "זכור את אשר עשה לך עמלק" שהוא 'להשמידו ולאבדו', שהרי גם בעת שנלחם בעמלק בשבת, נוכל לקדש על היין ולזכר את יום השבת. (באדיבות 'מכון חכמי ספרד' נתיבות)

המזכה את הרבים

אמרי דוד

רבי דוד שיק וצ"ל

המזכה את הרבים אין חטא בא לידו

כי תצא למלחמה על איביך ונתנו ה' אלהיך בידך ושביט שביז (כא י). יש לזקק ה'ה לו לומר 'ושביט שביז' כמו שכתוב (במדבר כא א) 'וישב ממנו שביז'. ונראה שפא לרמז עוד ענין אחר, דאיתא בגמרא יומא (פז). כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, שלא יהיה הוא בגיהנום ותלמידיו בגן עדן [וכו'].

וזה שאמר פאן כי תצא למלחמה על איביך דהינו היצר הרע, ותגמר במחשבתך לבלבלו, ונתנו ה' אלהיך בידך על דרך הפא לטהר מסייעין אותו, אז תשתדל 'ושביט שביז', אותן בני אדם השבויים בידי היצר הרע תשתדל לשביתם ולהכניס תחת כנפי השכינה.

לקוטי חיים

רבי חיים יצחק דוד נייץ זצ"ל
המזכה את הרבים יהיה נאה דורש
ונאה מקים

ובערת הרע מקרבך וכל ישראל ישמעו ויראו (כא כב). נראה לי דהתורה רומז בזה, במי שדורש דברי מוסר להיות ממזכה את הדברים, יהיה נאה דורש ונאה מקים, כמאמר חז"ל (ב"מ קז:) קשט עצמך וכו', ואז יהיה דבריו הטובים נכנסין בלב השומעים, ודבריו יהיו עושין פרי, וזכות הרבים יהיה תלוי בו, ואם לאו לא די שאינו פועל כלום בדבריו, אלא אדרבה יהיה ללעג ולקלס, כמה שאמרו חז"ל בקהלת רבה על הפסוק 'חקמת המספן בזויה עין שם'.

ועל זה רמז לן גם הכתוב ובערת הרע

מקרבך כשתשרש המדות הרעות מקרבך, אז וכל ישראל ישמעו ויראו, פרוש כל אחד משומעיו יכניס יראת ה' בלב, ויהיה זכות הרבים תלוי בו.

ים של יהודה

רבי יהודה אלטמאן זצ"ל
מגן וחומה בפני היצר הרע

כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך (כב ח). ויש לומר דכל המזכה רבים אין חטא בא על ידו, ופרשתי בפרקי אבות (פ"א מ"א) 'והעמידו תלמידים הרבה ועשו סג' לתורה', דתהיו ממזכי הרבים ועל ידי כן ועשו סג' וחומה לתורה שלכם, דאז תהיו בטוחים שלא תבוא חטא על ידכם. וזה כי תבנה בית חדש, אם תתקן בית

נאות דשא

רבי שמואל דוד אונגאר זצ"ל

המזכה את הרבים נשמר מכל דבר רע

כי תצא מחנה על איביך ונשמרת מכל דבר רע (כג י). אמרו חז"ל (אבות פ"ה מ"ח) כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, וזה שאמר כי תצא מחנה על איביך, הינו שיהיה לו מחנה בקדשה על ידי שזכה את הרבים, ואם כן זכות הרבים תלוי בו, אז ונשמרת מכל דבר רע כי אין חטא בא על ידו.

מעשי צדיקים

ועקנין זצ"ל, בשבת קדש אחר הצהרים נוהג היה לקבץ תינוקות של בית רבן אל בית הכנסת, שם היה אומר עמהם פרקי תהלים, מחלק להם מיני מתיקה, ומספר באזניהם ספורי צדיקים ומדות נאצלות.

פעם ספר לילדים על איש עני בן טובים שמצא שרשרת זהב יקרה בבית הכנסת, בקש האיש לקים מצות השבת אבדה ותלה מודעות על דבר המציאה, אך במשך שנה תמימה לא הופיע איש לדרש אותה.

אחר שנה ראה אדם את המודעה הישנה, ובא לדרש את האבדה על פי סימניה, שמע המוצא את הסימנים, ובקש ממנו להמתין מעט עד שיבדק אם הסימנים נכונים, אחר זמן קצר יצא ואשר כי הסימנים נכונים, אכל במקום להשיב את השרשרת מיד, בקש להמתין מעט עד שובו.

אחר זמן מה שב לביתו עם מאכלים שונים, ואחריו השתרכו שמונה אנשים, אותם לקט מרחובות העיר ובקש מהם להשתתף בסעודת מצוה, איש לא הבין לאיזו סעודה פונתו, אולם כלם נטלו את ידיהם והסבו לסעודה, בלי להבין על מה ולמה.

בעת הסעודה קם בעל הבית, שלף מכיסו את שרשרת הזהב ושאל שוב את המאבד על הסימנים, והראה לכל המסבים

וכדין, ובשמים כבר ידונו אותו על מעשיו הרעים.

החברא קדישא עשו כדברי הרב, ומשחלפו מספר ימים, ראה שומר בית הקברות שהגיעו מטעם השלטונות לבדק את קברו של אותו מוסר מלשין, הם פתחו את הקבר ובדקוהו, ואחר שהיה קצרה חזרו וסגרוהו.

לפליאת השומר על מעשיהם השיבו שהם קבלו מכתב מאותו מלשין טרם מותו, בו כתב כי מאחר והוא יודע שאנשי עירו שונאים אותו על היותו נאמן לשלטון ועל כך שהלשין עליהם, בודאי הם יקברוהו בבזיון, לכן עליהם לבדק אם אכן קברו אותו ככל בו ישראל או כקבורת חמור, אכן כדבריו עשינו, אך נוכחנו בטעותו.

שומר בית הקברות בא לבית הכנסת וספר את הדברים לפני הקהל הקדוש, כיצד זמן המוסר להרע לישראל גם אחר מותו, אז ראו כלם את זכותו של הרב שעמד על כך שידקדקו בהלכה ללא סטיות וללא התחשבות ברגשות, ועל ידו נצלו כלם מענש כבד. (הקדמת אגרות משה ח"ח)

וכן תעשה לחמור וכן תעשה לשמלתו וכן תעשה לכל אבדת אחיד אשר תאבד ממנו ומצאתה לא תוכל להחזיר (כב ג)

מיקרי בני ירושלים היה רבי אברהם

לא תלין נבלתו על העץ כי קבור תקברנו ביום ההוא כי קללת אלקים תלוי ולא תטמא את אדמתך אשר ה' אלקיך נתן לך נחלה (כא כג)

ספר רבי משה פיינשטיין זצ"ל, כי בהיותו רב ברוסקה התגורר בעירו יהודי שהיה מלשין לקג"ב על יהודי העירה, והיהודים היו סובלים מהלשנותיו צרות צרורות, יום אחד חלה אותו מלשין ומת, לשמחת בני העירה שנפטרו מענשו.

טרם מותו הפקיד המוסר מכתב בידי החברא קדישא, בו כתב כי מאחר והוא מתחרט על מעשיו הרעים ומחפש כפרה על כל הצער שגרם, הוא חפץ שיקברוהו מחוץ לבית הקברות, וכן שיקברוהו קבורת חמור בנוול ובבזיון, ובזכות כך יכפרו לו עונותיו.

נשיו אנשי החברא קדישא אל רבי משה שהיה רב העירה, ושאלו כיצד לנהג, והוא ענה נחרצות, "על פי הדין אדם אינו בעל הבית על גופו, מחמת כך אינו יכול לצוות מה יעשו עם גופו לאחר מותו, עליכם לנהג כפי שההלכה מחייבת, ולקברו ככל יהודי שמת".

התפלאו ואמרו, הרי היהודי התחנן במכתבו שינהגו בו כן על מנת שתהא לו כפרה על עונותיו, מדוע לא נרחם עליו וננהג עמו כבקשתו, השיב רבי משה, תפקידנו לשמר ולקיים מה שאומרת ההלכה ולא מה שהוא אומר, ומתפקידי כרב בישראל לדאג שאכן ההלכה תבצע כהלכתה, אנחנו מחייבים לקברו כדת

צֶעִיר לִימִים שִׁיפֹסֵק אֶת פִּסּוּקוֹ, הוּא פֶּתַח חֲמֵשׁ, וְהִזְדַּמֵּן לִפְנֵי הַפִּסּוּק 'כִּי תִבְנֶה בַּיִת חֹדֶשׁ וְעֶשְׂרֵית מַעֲקֶה לַגֹּגֶר וְלֹא תִשִּׁים דָּמִים בְּבֵיתְךָ כִּי יִפֹּל הַנֶּפֶל מִמֶּנּוּ'.

מִיד נִתְחַוּוּ פָנֵי ה'בְּנֵי שְׁלֹשִׁים' בְּרֹאוֹתוֹ סִימָן מִן הַשָּׁמַיִם שֶׁלֹּא לִקְבֹּל עָלָיו הֶרְבֵּנוֹת בְּסוּאָלִיוֹא, הוּא רָעַד בְּכָל גּוֹפוֹ, וְלֹא הִמְשִׁיךְ בְּאִמְרֵת דְּבָרֵי תוֹרָתוֹ, לִמְחַרֵּת בְּיוֹם רֵאשׁוֹן פְּרִשְׁתָּ כִּי תִבֵּא כְּאֲשֶׁר הִגִּיעוּ רָאשֵׁי קְהֵלֶת סוּאָלִיוֹא לְטָאֵהֶשׁ כְּדִי לְהוֹבִיל אֶת רִבֹּם הַחֹדֶשׁ לְעִירָם, הַתִּנְצֵל הַבְּנֵי שְׁלֹשִׁים שְׁמֻחַמַת סְבוֹת שׁוֹנוֹת לֹא מִתְאַפֵּשׁ לוֹ לְעֵבֶר לְסוּאָלִיוֹא, וְרָאשֵׁי הַקְהֵלָה שָׁבוּ בְיָדִים רִיקוֹת.

בְּלִיל יוֹם הַכַּפּוּרִים אָרַע מַעֲשֶׂה נוֹרָא בְּסוּאָלִיוֹעַ, בְּהִיּוֹת בֵּית הַכִּנְסָת מְלֵא פֶה אֶל פֶּה וְכֹן עֲזַרְת הַנָּשִׁים שֶׁהִיָּתָה בְּקוֹמָה עֲלִיוֹנָה, הַתְּמוּטָטָה לְפִתְעַע עֲזַרְת הַנָּשִׁים וְקוֹרְסָה תַּחְתִּיָּה אֶל רִצְפַת הַבֵּית, הֶרְצָפָה נִפְתַּחְתָּה, וְאֵז נִפְלוּ כָלָם אֶל תוֹךְ הַמִּקְוָה שֶׁהִיָּה בְּתַחְתִּית הַבְּנִיָּן.

בְּאֶסוֹן זֶה נִעְדְּרוּ שְׁלֹשִׁים וְשֵׁשׁ נָשִׁים, וְתוֹהֵם כָּל הָעִיר, כְּאֲשֶׁר הִגִּיעַ הַשְּׁמוּעָה לְאַזְנֵי הֶרְבֵּנוֹת הִיא אִמְרָה לְרַבִּי יְהוֹסֵף, "גַּם אָרַע לָנוּ שֶׁלֹּא עֲבָרְנוּ לְסוּאָלִיוֹא, וְנִצְלָנוּ מִן הָאֶסוֹן", וְהוּא עָנָה לְעֻמָּתָהּ, "מִי יוֹדֵעַ, שְׁמָא אִם הִיִּיתִי שָׁם לֹא הָיָה מִתְרַחֵשׁ מִקְרָה רַע כְּזֶה", רח"ל. (הַקְדַּמַּת בֵּית יִצְחָק)

וְיִטְנָאֵה הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן וְכַתֵּב לֵה סֵפֶר פְּרִיָּתוֹ וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ אוֹ כִּי יָמוּת הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן אֲשֶׁר לְקַחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה (כד ג)

בַּעַת שִׁכְּחָהּ הִרָה"ק רַבִּי שְׁמוּאֵל שְׁמַעֲלֵקָא מִסְּעִלִישׁ זִיע"א כָּרַב בְּחוּסְט, בָּאָה לִפְנֵי אִשָּׁה עֲלוּבָה אֲמֵלָה מִהַגְלִיל וְדַמְעָתָה עַל לַחֲיָהּ, בַּעֲלָה עֲזָבָה וְהִיא עֲנִיָּה, בְּיָדֶיהָ אֵין אִפְלוּ כְּדִי מִזֹּן סְעוּדָה אַחַת וְהִיא כְּמַעֲט מִתָּה בְּרַעֲב, הִיא בְּקוֹשָׁה לְהַזְמִינוּ לָדִין וְהַזְמִינוּ אוֹתוֹ, אָף הוּא לֹא בָּא.

הַדָּבָר הָיָה בְּיוֹם הַשּׁוּק הַגָּדוֹל, וְהִיא בְּכַתָּה וְהַתְחַנְנָה שִׁישְׁלַח אֶל הַשּׁוּק אַחֵר בַּעֲלָה שֶׁהִיָּה שָׁם, הוּא שָׁלַח וְהִבִּיאוּ, וְאֵז הַפִּסִּיק מִלְמוּדוֹ וְשָׁאֵל אוֹתוֹ, "הֲלִקְחָתָ אֶת הָאִשָּׁה הַזֹּאת בְּחִפָּה וְקִדּוּשִׁין כְּדַת מֹשֶׁה וְיִשְׂרָאֵל", וְאָמַר "הֵן", אֲתָה דָר עִמָּה, "לֹא", מִדּוּעַ, וְהָשִׁיב "בְּעֵבֶר כֶּךָ רְצוֹנִי".

יָשׁוּב חֹדֶשׁ וְעֶדְיוֹן לֹא הָיָה לָהֶם רַב וּבְעֵנִיגִים רַבִּים הָיָתָה עֲזוּבָה גְדוֹלָה.

בְּתַחֲלָה פֶּעַל בְּעִנְיָן חֲנוּךְ הַבְּנִים, כִּי בְּבוֹאוֹ שָׁמָּה לֹא הָיָה תִלְמוּד תוֹרָה וְלֹא נִמְצְאוּ מְלַמְּדִים לִילְדֵי הַבְּעָלִי בְתִים, כְּאֲשֶׁר מִצִּינוּ שְׂדֵבֶר בְּכָאֵב בְּדִרְשָׁה הִרְאִישוּנָה שְׂדֵרֶשׁ שָׁמָּה בְּשִׁבְת הַגָּדוֹל, "הֲלֹא תִרְאוּ שְׂאִין בְּכָל הַיָּשׁוּב מִי שִׁיּוּדֵעַ לְלַמֵּד אֶף פֶּרֶק אֶחָד מִשְׁנֵיּוֹת עַל בְּרִי, וְכֹו' שְׁמוֹ שְׁמִים עַל זֹאת אֲשֶׁר בְּקֶהֱל רַב כְּזֶה, ה' יוֹסֵף עֲלֵיכֶם כְּכֶם אֶלֶף פְּעָמִים, לֹא יִהְיֶה וְלוֹ מְלַמֵּד אֶחָד שִׁילְמַד עִם תִּינוּקוֹת גְּמָרָא".

עֲשָׂרִים שָׁנָה הוֹפִיעַ בְּאוֹר תוֹרָתוֹ בְּעִיר סוּאָלִיוֹא, הַדְרִיכָם וְהַנְהִילָם עַל מִי מְנוּחָת וְתִשּׁוֹן לָהֶם תִּקְנוֹת יִשְׁרוּת, אָף כְּבָר אִמְרוּ חֲז"ל (כַּתוּבוֹת קה), "הֵאֵי צוֹרְבָא מִרְבָּנָן דְּמִרְחֻמִּין לִיָּה בְנֵי מִתָּא לָאוּ מִשּׁוּם דְּמַעֲלִי טַפִּי, אֶלָּא מִשּׁוּם דְּלֹא מוֹכַח לְהוֹ בְּמִלִּי דְשִׁמְיָא".

אֲנָשִׁים אֲחָדִים בְּנֵי בְלִיעֵל מִקְצֵה הָעָם אֲשֶׁר לֹא עָמְדוּ בְּתוֹכָחָתוֹ, עָמְדוּ וְהַחֲצִיפוּ פָנִים כִּנְגִידוֹ בְּטַעֲנָה שֶׁהִנְהוּ נוֹהֵג בְּתַקִּיפוֹת יִתְרָה וְיִרְדּוּ לַחֲזִיו, וְהַעֲיִקוּ לוֹ בְּכָל צַעַד וְשַׁעַל, בְּצַר לוֹ פִּנָּה אֶל רַבּוֹ הִרָה"ק רַבִּי יִצְחָק אִיזִיק מִזִּידִיטְשׁוֹב זִיע"א, אֲשֶׁר יַעֲצוּ "אִם קוֹרְאִים לָךְ בְּמִקּוֹם אַחֵר תֵּלֶךְ, וְאוֹתָם, אִינִי מִקְנָא בָהֶם".

אַחֵר זָמַן הַתְּפִנָּה כֹּס הֶרְבֵּנוֹת בְּעִיר מוֹנִקְאָטְשׁ, וְרַבִּי יִצְחָק אִיזִיק הִתְבַּקֵּשׁ לְכַהֵן כָּרַב בְּעִיר זֹו וְנִעְנָה, כְּאֲשֶׁר יָשַׁב עַל הַמִּרְכָּבָה בִּיָּצְאוֹ מִסּוּאָלִיוֹא לְמוֹנִקְאָטְשׁ, הִפָּךְ פָּנָיו לְצַד הָעִיר סוּאָלִיוֹא וְאָמַר ג' פְּעָמִים, "וִוִּי לָךְ סוּאָלִיוֹא, וִוִּי לָךְ סוּאָלִיוֹא, וִוִּי לָךְ סוּאָלִיוֹא".

אַחֵר שָׁעָקַר רַבִּי יִצְחָק אִיזִיק מִסּוּאָלִיוֹא, בְּחֵרוֹ אֲנָשִׁי הָעִיר בְּהִרָה"ק רַבִּי יְהוֹסֵף מִקְאֶסָאן זִיע"א בַּעַל בְּנֵי שְׁלֹשִׁים שֶׁהָיָה אֵז בְּעִיר טָאֵהֶשׁ, לְבוֹא וּלְכַהֵן בְּרִבְּנוֹת עִירָם וְהוּא נִעְנָה לְבִקְשָׁתָם.

הָיָה זֶה בְּקִיץ תַּרל"ט בְּשַׁבּוּעַ שְׁחָל בּוֹ פְּרִשְׁתָּ כִּי תִצָּא, וּבִשְׁבַת קֹדֶשׁ בַּעַת סְעוּדַת רִעּוּא דְרַעְיוֹן, נִהוּג הָיָה שְׁאֲחָד מִן הַיּוֹשְׁבִים בְּשִׁלְחָן הָיָה אוֹמֵר לִפְנֵי פִסּוּק וּמִדְרָשׁ, וְאַחֲרֵי כֵן הָיָה רַבִּי יְהוֹסֵף דוֹרֵשׁ עַל דְּבָרֵי הַמִּדְרָשׁ שֶׁהִלָּה אִמְרָ.

בְּאוֹתָהּ שְׁבַת כְּבֵד אֶת גִּיסוֹ הִרָה"ק רַבִּי אֲלִימֶלֶךְ מִטָּאֵהֶשׁ זִיע"א שֶׁהָיָה אֵז

כִּי הִסִּימָנִים נִכּוֹנִים, אַחֵר אִמְרָ בְּהִתְרַגְּשׁוֹת לְשֵׁם יְחִיד, 'הִרְיִנִי מוֹכֵן וּמִזְמֵן לְקִיָּם מִצּוֹת עֲשֶׂה מִן הַתּוֹרָה שֶׁל הַשְּׁבַת אֲבָדָה' וּמִתוֹךְ שְׁמֻחָה עֲצוּמָה שֶׁל מִצְוָה הַשִּׁיב אֶת הָאֲבָדָה לִידֵי הַמֵּאֲבָד.

בְּסַפּוֹר זֶה בִּקְשׁ רַבִּי אֲבָרְהָם וְעֻקְנִין לְהַשְׁרִישׁ בְּקֶרֶב צְעִירֵי הָצֹאן, אֶת הַשְּׁמֻחָה הַגָּדוֹלָה שִׁישׁ לְחוּשׁ כְּאֲשֶׁר מְקִימִים כָּל מִצְוָה, וְלֹא לְעֲשׂוֹתָהּ לֹלֵא כְּפִנָּה כְּמִצְוֹת אֲנָשִׁים מְלַמְּדָה. (תּוֹלְדוֹת הֹרֵב מִרְדְּכִי טַרְעֵבִי זצ"ל)

לֹא יִהְיֶה כָלִי גִבֹּר עַל אִשָּׁה וְלֹא יִלְבֹּשׁ גִּבֹּר טְמֵלֶת אִשָּׁה (כב ה)

בְּכָדִי שֶׁלֹּא יַחֲלִיקוּ מְרִטִיבוֹת הַקֶּרֶקַע בְּמִקְוָה, רָכְשׁוּ הָאֲחֵרָאִים עַל הַמִּקְוָה בְּשִׁכּוֹנַת שְׁעָרֵי חֶסֶד נִעְלִי בֵּית חֹדֶשׁוֹת לְרוּחַת כָּל הַטּוֹבָלִים, נִעְלִי הַבֵּית הָיָה עֲשׂוּיּוֹת עֵץ, מִהֶסּוֹג שְׁנָשִׁים רְגִילוֹת הָיָה לְנַעַל בְּאוֹתָהּ תְּקוּפָה.

נִבְנֶס לְמִקְוָה יְהוּדִי תִירָ מֵאֲרָצוֹת הַבִּרְיָת שְׁעָקַב אַחֵר מַעֲשֵׂי רַבִּי דָבָר בְּעִירִישׁ מִטְשַׁעְבִּין זצ"ל, וְהַבְּחִין כִּי הוּא אִינוֹ מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּנִעְלִי הַבֵּית הַחֹדֶשִׁים, נִטְפֹּל אֵלָיו הָאִישׁ וְחָקַר מִדּוּעַ אִינוֹ לּוֹבֵשׁ אֶת הַנִּעְלִי בֵּית, וְהָרַב מַחֲרִישׁ, הִלָּה שָׁאֵל שׁוֹב וְשׁוֹב, עַד שֶׁהָרַב הָשִׁיב, "אֲנִי חוֹשֵׁשׁ מִהַחֲלָקָה".

אַחֵר שִׁיָּצָא הָרַב מִטְשַׁעְבִּין מִהַמִּקְוָה, נָגַשׁ אֵלָיו רַבִּי שְׁלֹמֹם שְׁבַדְרוֹן זצ"ל שֶׁהָיָה עַד לְשִׁאֲלָה וְלִתְשׁוּבָה וְשָׁאֵל, "הֵאֵם הָרַבִּי הִתְפַּנּוּ שֶׁהוּא מִפְּחַד לְהַחֲלִיק עַל לֹא יִלְבֹּשׁ", "כֹּן, כֹּן", הָשִׁיב הָרַב, וְנִהְיָה מִרַבִּי שְׁלֹמֹם שְׁבַדְרוֹן לְעֻמָּק דַּעְתּוֹ. (שַׁר הַתּוֹרָה)

כִּי תִבְנֶה בַּיִת חֹדֶשׁ וְעֶשְׂרֵית מַעֲקֶה לַגֹּגֶר וְלֹא תִשִּׁים דָּמִים בְּבֵיתְךָ כִּי יִפֹּל הַנֶּפֶל מִמֶּנּוּ (כב ח)

בְּשִׁבְתָּ תִּרִּישׁ בְּהִיּוֹת רַבִּי יִצְחָק אִיזִיק וַיִּישׁ זצ"ל בַּעַל בֵּית יִצְחָק וְתוֹלְדוֹת יִצְחָק צְעִיר לִימִים כְּכֹן ל"ה שָׁנָה, פָּנוּ אֵלָיו רָאשֵׁי ק"ק סוּאָלִיוֹא בְּקִרְיָאָה שֶׁל חֲבָה לְשׁוּמוֹ אֶלּוֹף לְרֹאשָׁם, וְלִהְיָתִירוֹ בְּכַתֵּר הֶרְבֵּנוֹת בְּקֵהֶלֶתָם.

הוּא נִעְנָה לְבִקְשָׁתָם וְעָקַר דִּירָתוֹ מִכְּפַר פֶּאסִיקָע בּוֹ הַתְּגוּרָר סְמוּךְ עַל שְׁלַחַן חֲמוּתוֹ, וַיַּחֲנוּ אֶת פָּנָיו הָעִיר סוּאָלִיוֹא, בְּעִיר זֹו מִצָּא כָר נִרְחָב לְפַעֲלָה, כִּי הָיָה

אלקידה נתן לך (כה טו)

תדיר מבקש היה הרה"ק **החלקת יהושע מביאלא** זיע"א לקיים מצוות נדירות שאינן מזדמנות לאדם בכל עת מצא, בין הדברים נוהג היה לקיים מצוות 'היו צדק' ו'איפת צדק' שאינן מזדמנות לכל אדם.

בדרך כלל בערב שבת, נוהג היה לשלח את אחד המשמשים שיקנה עבורו קילו סוכר או קמח, בבית הניחו על משקלת שהיתה מצויה בימים ההם ומדד ובחן האם הוא תואם את המשקל הנכון, ואם לא הוסיף או פחת מעט, כשהוא מקדים לעבודה זו אמירת 'לשם יחוד' בדרך בקדש בכל מצוה.

כמו כן היה מבקש מאחד מבאי ביתו שהתגורר בשוב מוצא והיה בבעלותו פרדסים של פרות, שיביא לו פרות שהם טבלי ודאי כדי שיזכה לקיים בהם מצוות הפרשת תרומות ומעשרות בבכרה.

בתקופה מסימת בקשו המשמשים בקדש לבנות מרפסת בביתו, כדי שיוכל לצאת ולשאף אור צח שהיה נחוץ לבריאותו, אך כאשר הציעו לפניו את הרעיון, נסה להניאם מכך בנמוקו כי אינו רואה בזה שום צורך.

לבסוף עלה ברעיונו של אחד מהמשמשים להציע לרבי כי אם יבנו את המרפסת, הוא יזכה לקיים בה מצוות מעקה שהיא מצוה שאינה מזדמנת בכל יום, כאשר הציע את דבריו אלו לפני הרבי, הוא התלהב עד מאד ונתן את הסכמתו לבניית המרפסת, ולא זו בלבד אלא מיד כאשר החלו הפועלים בעבודתם, התעניין מתי יבוא הדבר לידי גמר וזרזם לסיום מלאכתם בהקדם.

לקראת סיום המלאכה כאשר התכוננו להעמיד את המעקה, בקש הרבי מהבעל המלאכה לקחת חלק במצוה זו בגופו, הלה נסה להניאו בכך, כי הדבר כרוך בזיהירות יתרה מחמת גיצוצות האש הנתזים מקלי המלאכה, אך הרבי לא הרפה, ואמר שרצונו להשלים בעצמו את החלק האחרון של חבור המעקה.

כאשר זכה החלקת יהושע להגשים את משאלת לבו והשלים את החלק האחרון בחבור הגדר, עמד וברך 'אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצוות מעקה', בהתעוררות ובהתלהבות שאינה נתנת לתאור. (אור עולם, הקדמה לספר אוהל יוסף)

בשעת בקר בעת שפתח זקני הרה"ק **הישמח משה** זיע"א את דלת חדרו, שמע קול של נפטר מחסידיו שהפירו בקולו האומר בזה הלשון, "דוד, דוד, אמר לפני הרב", ואז ענה קול אחר ואמר, "אני מתבייש להתקרב אל הרב".

אז אמר הנפטר שהיה מהחסידים לישמח משה, "לפני כשנה נפטר פה בעיר יהודי ששמו דוד בלא בנים, והוא מתנפל ומתחנן לפני כבוד הרב שישתדל אצל אחיו ששמו כך וכך שיחליץ לאשתו, כי כעת אין לו מנוחה בעולם העליון".

הישמח משה לא נח ולא שקט עד שגמר את הדבר, והחליצה נערכה כדת וכדין לטובת נפש המת, אחר ספר הישמח משה כי אותו דוד שנפטר לקח עמו את החסיד להמליץ לפניו, כי הוא התירא לגשת לרבי שמעודו לא הכיר. וראיתי בכתב יד קדשו שרמז בקצור על המעשה הזאת. (דברי יואל פ' נח)

ונגשה יבמתו אליו לעיני הזקנים וחליצה נעלה מעל רגלו וירקה בפניו וענתה ואמרה ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו (כה ט)

המלכות הרשעה ברוסיה הצארית, זמנה אספת רבנים בראשות **רבי צבי רבינוביץ** זצ"ל **רבה של קובנה**, לפניו הופיע בעדוד השלטונות אחד מראשי המשכילים רודפי הדת, ותבע שהרבנים יורו לבטל את מצוות החליצה, "שאינה תואמת לרוח הזמן" לדבריו, עפרא לפומיה.

ענהו מרא דאתרא דקובנה, "נושא זה אינו בסמכות ועדה זו, בפטרבורג מתקיימת עתה ועידת רופאים, עליך לפנות אליהם בהצעתך, נבחר המשכיל ושאל, "מה ענין חליצה לחכמת הרפואה".

הסביר לו הרב בארץ רוח, "מצוה זו באה עקב פטירת הבעל בלא בנים, אם יוכלו רופאי רוסיה לבטל את המוות, שוב לא יהיה צורך בחליצה".

אבל אי אפשר לבטל את המוות, קרא המשכיל, "גם את החליצה אי אפשר לבטל", ענה הרב בשלווה, "חקי התורה מציאות הם, כמציאות החיים והמוות", ופני המשכיל חפו. (הגדה של פסח מעשה רב)

אבן שלמה וצדק יהיה לך איפה שלמה וצדק יהיה לך למען יאריכו ימיה על האדמה אשר ה'

שאל הרב, "אתה נותן לה לפחות מזונותיה", והשיב לא, ולמה, והשיב, "כך אני רוצה", שאל אותה הרב אם היא רוצה לקבל גט ממנו, והשיבה, כי אם אין רצונו לדור עמה בשום אופן ולא לתן לה לכל הפחות לחם לאכל, בודאי היא מבקשת גט שלא תלקה בכפלים.

פנה אליו הרב ובקש שיפטר אותה לנפשה ויתן לה גט, והשיב "לא" ובקש ללכת לדרך, בקש הרב שימתין מעט, בקש מבחור שיביא לו גמרא קדושין, ופתח וקרא, 'האשה נקנית' וכו' 'וקונה את עצמה בגט ובמיתת הבעל', אחר אמר לו, "אכזר, כך אתה עושה בבת ישראל, עכשו הגררה בדרך ולך".

האיש יצא והלך, ואל האשה אמר, "אל תבכי ואל תעצבי, שובי לביתך ואם בעלך לא ירחם עליך, השי"ת ירחם עליך", המה יצאו החוצה, והבחורים רצו אחריו ודברו על לבו שיקבל על עצמו לתן גט לאשתו, בנפשו הוא כי 'חמת המלך', מלכא רבנן, 'מלאכי מות' (משל טז יד).

אך הוא גחף לעמדתו והכריז כי אינו מתירא משום דבר והוא עושה כמו שלבו חפץ, לא עברו ימים מועטים והאשה קנתה עצמה במיתת הבעל, שמת פתאום ושבק חיים לכל חי. (צדור החיים המבואר)

ארבעים יבנו לא יסיף פן יסיף להכתי על אלה מכה רבה ונקלה אחיה לעיניך (כה ג)

ספר רבי שלמה זלמן פרוש, גברא אלימא הסתובב בירושלים, מסכן שדעתו לא היתה מישבת עליו ולעתים קרובות היה מכה באנשים שפגש בהם, על אף שלא היה לו כל קשר עמהם לפני מעשה.

ארע שחולה זה דחף את רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל והפילו, משקם ועמד על רגליו אמר רבי איסר זלמן למקרביו שנועקו לכבודו, "שמא יש לו איזו טענה כלפי", ספרו בירושלים שרבי איסר זלמן אף הוסיף ואמר, "אכן כבר התקיים בי 'ונקלה', ועכשו הנני פטור". (בדרך עץ החיים)

כי ישובו אחים יחדו ומת אחד מהם ובן אין לו לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר (כה ה)

ספר הרה"ק **רבי יואל מסאטמאר** זיע"א

פרשת כי תצא

השומר בחנות הפחמים

השוק הגדול שבפאתי העיר פאס שבמרקו היה שוק חיים. אלפי תושבי העיר מצאו בו כל מה שרצו וחשקו. חנויות רבות היו פזורות בו - חנויות תבלינים וממתקים מקומיים, חנויות כלים מעוטרים וססגוניים, וחנויות בגדים וגלימות ארוכות כמנהג המקום. כמובן שאין אלה אלא דוגמאות ספורות למגוון העצום שהיה ניתן להשגה בשוק הענק, כל זאת מלבד הדוכנים רחבי הידיים שבהם הוצעו שפע של פירות וירקות טריים, נתחי בשר תלויים על אונקלים, וסוגים שונים של דגים שזה עתה נלכדו.

אחת מחנויות השוק הייתה חנות הפחמים של יעקב הפחמי. באותם הימים של לפני כשלוש מאות וחמישים שנה, כמעט ולא היה בית שלא נזקק לפחמים כדי לחמם את ביתו בחדשי החורף הקשים והארוכים. הפחמים היו חומר הדלק המשובח ביותר שבו הדליקו את האש בתנורי הבתים. האש אחזה בפחמים ומשם בעצי ההסקה שמילאו את התנור.

אל תטעו לחשוב שרק בחורף היו האנשים תלויים בפחמים, שכן גם צליית הבשר והדגים נעשתה על גבי פחמים שהפכו לגחלים ונתנו את הטעם המשובח שלהם למאכלים. הפחמים, על מגוון שימושיהם השונים, היו חלק בלתי נפרד כמעט בכל בית, מה שהביא לתנועה ערה בחנותו של יעקב הפחמי.

יעקב הפחמי עצמו צבר מיומנות רבה בהכנת הפחמים. הוא היה רוכש גזרי עצים גדולים ושורף אותם מחוץ לעיר. לאחר מכן היה חותך אותם לפיסות קטנות, אורז אותם בשקים גדולים, ועל גבי העגלה הקטנה שלו היה מביא אותם לחנות. את המלאי עצמו היה יעקב זקוק לחדש מפעם לפעם, והוא עשה זאת בשמחה רבה, ביודעו שכך הוא מביא פרנסה טובה למשפחתו ברוכת הילדים.

החנות עצמה הייתה שחורה משחור, מלאה בשכבות רבות של אבק שעלה מהפחמים. ריח עז ולא נעים של פחמים, ריח של עץ חרוך, היה ממלא את האוויר וגורם לקשיי נשימה. יעקב עצמו כבר התרגל לכך, אולם הקונים הרבים היו מעדיפים שלא להיכנס אליה אלא לבקש שיתן להם שק מתוך השקים הרבים שהיו עומדים בחוץ.

אכן, הסימן המובהק לחנותו של יעקב הפחמי היו ערימות של שקי פחמים שעמדו

יש את כל פנקסי החשבונות שלו וגם את קופת הברזל בה הוא שומר את כל הכנסותיו.

איש קדוש ומורם מעם היה בעיר פאס ושמו רבי יהודה בן עטר. הנה לנו דבריו של רבי החיד"א בבואו לתאר את רום מעלתו (בספרו 'שם הגדולים' מערכת גדולים):

"מהר"ר יהודה בן עטר. הרב הגדול והקדוש, אב"ד ור"מ בעיר פאס. חיבר פירוש למדרש רבה בכתב יד, ושמעתי מרב אחד הי"ו שהוא סולת נקיה. והרב ז"ל היה מלומד בנסים, וכמה נפלאות אזני תשמענה שאירעו לו, הן בעודו חי וגם אחר פטירתו, הן למתפלל על מצבתו הן לנשבע בשם הרב ז"ל, וכיוצא בדברים נפלאים. ושמעתי מפי רבנן קדישי חכמי המערב כי היה איש אלוקים קדוש, ולא נהנה בכבוד תורה ולא קיבל הספקה מהקהל והושלך לגוב אריות וניצול לאחר שנשאר שם יום ולילה, והיה קידוש ה' גדול. והיו נשבעים כל אדם בו, והנשבע על שקר ימות. ועוד נפלאות שמענו ונודעו, הן בעודו חי ואף כי אחרי מותו למתפלל על מצבתו תנצב"ה זי"ע."

רבי יהודה בן עטר נוהג היה מפעם לפעם לעבור בכיכר השוק, ובעיקר היה זה בשל אחריותו על הקהילה ועסקיה. בשל המחסור שהיה באותם ימים עקב שנות הבצורת ועצירת הגשמים, מלחמות שונות, כובד המיסים ויוקר השערים, היו סוחרים שנהגו בתחרות בלתי הוגנת או שניסו לרמות במשקל הסחורה או בטיבה. היו למשל סוחרים קמח שערבבו קמח שחור, שמחירו זול יותר, עם קמח לבן, שמחירו יקר יותר, ומכרו את התערובת כאילו היא כולה קמח לבן.

קם רבי יהודה ותיקן תקנה גדולה ולפיה יימנו שני מפקחים שהם יהיו אחראיים על השערים ועל טיב הסחורה, תוך כדי שהוא מנצל את ההזדמנות ומחייב את כל הסוחרים לשלם מדי שבוע סכום כסף קצוב לטובת עניי העיר. בידי המפקחים האחראיים ניתנו סמכויות ענישה ויכלו לקנוס את הסוחרים שלא התנהגו כראוי.

היה רבי יהודה בן עטר מסתובב לעתים מסוימות בכיכר השוק, בוחן מהצד את מעשי הסוחרים, בודק את פעילותם של המפקחים,

שם. החנות הייתה קטנה מאוד, מחסן לא היה בה, וכדי שיעקב יוכל להיכנס אל חנותו, היה יעקב עובד מדי בוקר לפנות חלק נכבד מהשקים שגדשו את חנותו ולערום אותם סמוך לחנותו. רק לאחר שעה ארוכה של מאמץ היה מצליח יעקב לפלס לעצמו דרך אל השולחן הקטן והכסא שהיו בתוך החנות. בכל יום היה יעקב מצפה שעבודתו בערב תהיה קלה יותר מעבודתו בבוקר. כיצד? הוא היה מבקש שקונים רבים יפקדו את החנות וירכשו שקי פחמים לרוב, כך הערימות יהיו נמוכות יותר ועבודתו תהיה קלה יותר. ואכן, תפילתו הייתה תמיד נענית, אנשים רבים היו רוכשים שקי פחמים, אך עדיין הייתה ליעקב עבודה רבה כשגרר את השקים ברצונו לסגור את החנות לקראת לילה.

באותו היום שעליו אנו מספרים הייתה דעתו של יעקב הפחמי מפורזת מאוד. בלילה הקודם הוא כמעט ולא ישן. יעקב עבד קשה מאוד בהכנת שקי הפחמים - בביקוע גזרי העץ, בשריפתם ובאריזתם בשקים. למרות שעות השינה המועטות, ידע יעקב כי הוא לא יכול להרשות לעצמו להיעדר מהחנות, וכך התייצב כהרגלו למכירת הפחמים.

לאחר שיעקב פתח את המנועול הגדול שעמד על בריח דלת הברזל הכבדה של החנות, הוא החל כהרגלו להוציא את השקים ולהעמיד אותם מחוץ לחנות, אלא שבפיזור דעתו לא הבחין יעקב שהוא למעשה מניח את השקים באופן שלא יוכל להיזיז יותר את דלת הברזל הכבדה.

שעות לפני הצהריים עברו בעצלתיים. פה ושם הגיעו אנשים וקנו שקי פחמים, ויעקב הפחמי שהיה עייף ורעב, ביקש לעזוב את החנות כדי לפנות לביתו, לאכול ארוחת צהריים ולנוח מעט מעמלו. יוצא הוא אל מחוץ לחנות, אוחז בדלת, אך הנה, שוד ושבר, הוא רואה את הטעות הגדולה שעשה כשהניח את השקים סמוך לדלת באופן שלא ניתן להזיזה אלא אם כן יקדים ויפנה את השקים.

בעייפותו הגדולה לא ראה יעקב הפחמי את עצמו מצליח להיזיז את השקים כדי לנעול את הדלת. אובד עצות עמד ולא ידע מה לעשות: את השקים בחוץ הוא רגיל להשאיר בחוץ ואין כל חשש שייגנבו באותה שעה שבה הוא פונה לביתו, אולם הוא אינו יכול להשאיר את החנות עצמה פתוחה, לפי שבה

שתאמר לו: איך אני מושל כשיש לי גאווה, ואין הקב"ה שורה עמי, וד"ל.

ועוד פירש בזה הרה"ק הישמח משה זיע"א בהקדם דברי רבינו יונה בספרו 'שערי תשובה' (שער הראשון), כי העיקר לאדם במלחמתו עם היצר הרע זהו לשרש ולעקור את מדת הגאווה, שהיא מידה מגונה מאוד וגם מסבבת כמה עבירות. כי אמרו חז"ל (סוכה ג.) 'יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום אלמלא הקב"ה עוזרו לא יכול לו', כי היצר הרע חכם ומלומד הוא יותר מן האדם, ויודע את עכרו עד שבניקל עולה לו לתפסו ברשתו, ורק בסייעתא דשמיא יכול האדם לנצחו. והשי"ת שורה עם השפל רוח, כמאמר הכתוב (ישעיה נז טו) 'אשכון את דכא', ולהיפך על הבעל גאווה אמר ה' (סוטה ה.) 'אין אני והוא יכולין לדור במדור אחד'.

ועל כן, אם נכנס בלב האדם מידת הגאווה אין לו את הסיוע מלמעלה והוא נופל תחת רשות היצר הרע, כי אין לו לאדם יכולת ללחום עמו. וזהו שאמר הכתוב 'כי תצא למלחמה על אויבך', הוא מלחמת האדם עם היצר הרע, העיקר הוא 'ושבית שבי', שתקבע בלבך הכנעה ושפלות, שהוא השבי של היצר הרע, ובזה תוכל לנצחו.

ותוספת דברים הביא הרה"ק משמלויא זיע"א בספר 'אבן שלמה': והנה פירשתי מה שכתוב 'ונתנו ה"א בידך ושבית שבי', שיהיה זה ליה למימר. אך הנה ידוע כי מדת ענוה הוא המובחר מכל המידות, והקב"ה אוהב השפלים. אך לפעמים היצר הרע מטיל ענווה באדם להורידו לשחת, כי על ידי ענווה הגדולה מטיל בו עצבות ומרה שחורה, ואי אפשר לעבוד השי"ת רק בשמחה כנודע.

ואם כן, בזה צריך לקיים 'ויגבה לבו בדרכי ה', להגביה את עצמו כדי שיעבוד בשמחה וטוב לב. ואם כן, צריך גם גאות. ואם כן, צריך לאחוז בשניהם, פעמים להגביה את עצמו ופעמים להוריד את עצמו. והנה נודע גם כן, כי מדת הגאווה מגונה מאוד, והיצר הרע מחטיא הרבה את האדם במידה זו. אמנם לפעמים הוא טוב להאדם שיתגאה כנ"ל, כדי שיהיה בשמחה. ואם כן, במה שרוצה היצירה לתפוס את האדם, היינו בגאווה, בזה גופא עובד את השי"ת, כי מקבל מהיצר הרע את מידת הגאווה לעבוד את השי"ת בשמחה. ומבואר בדברי חז"ל, אלמלא יצר הרע לא היה חדותא דשמעתא. וזה 'ושבית שבי', במה שהוא רוצה לתפוס אותך, בזה גופא אתה שובה אותו, וזה קאי על מלחמות היצר הרע כמבואר בספרים הקדושים, והבן.

כלאים פ"ט ה"ג) על רבינו הקדוש שהיה ענוותן מאוד, והיה אומר: 'כל מה דימיר לי בר נשא אנא עבד' (= כל מה שאדם יאמר לי לעשות, אעשה כדבריו). ולכאורה, דברי הירושלמי צריכים ביאור, שהרי אם מדובר בדברי מצוה, בוודאי שהיה על רבינו הקדוש לעשות זאת? אלא שכוונת רבינו הקדוש הייתה גם למקרים כאלה שהוא זקן ואינו לפי כבודו, שעם כל זאת היה עושה כבקשת האיש. ואם רבינו הקדוש היה עושה כך, סיים רבי יהודה בן עטר ואמר, על אחת כמה וכמה שאני צריך לעשות זאת.

לא הייתה זו הפעם היחידה שאירע דבר כזה, והיו אנשי פאס מספרים כי פעם אחת היה רבי יהודה בן עטר חושב ומהרהר בענין תורני מובהק, ולרוב העמקתו לא הבחין כי הנה יוצא הוא מהעיר ומהלך בכביש הראשי המוליך אל העיר.

עודו מהלך ומוחו אחוז במחשבות, והנה יהודי הגיע מהעיר צפרו ושק גדול של תאנים יבשים על שכמו. המשא היה כבד עליו והוא התעייף וישב לנוח בצדי הדרך. כאשר ראה היהודי את רבי יהודה בן עטר לא הכירו, אף על פי שהיה שומע את שמעו הטוב ושם תורתו, ואמר לו: יהודי, עשה נא חסד ותן ידך עמי לשאת את התאנים.

נענה רבי יהודה בן עטר לבקשה, והיה מחזיק גם בשק התאנים. וכך היו הולכים, כשרבי יהודה מחזיק מצד זה ובעל התאנים מצד זה, עד שהגיעו סמוך לעיר, שם הבחין אחד מבני העיר פאס במחזה, ורץ כצבי ולקח את השק מידו של הרב, בחושבו כי התאנים הם של הרב והאיש מסייע לו. אלא שעד מהרה התברר לו ההיפך: שרבי יהודה בענוותנותו הרבה הוא זה שסייע ביד בעל התאנים.

כשהבין בעל התאנים מי היה האיש שסייע לו נבהל מאוד והתחיל לפייסו שימחול לו. אמר לו רבי יהודה: ברוך אתה לה' בני שעל ידך זכיתי במצוה רבה וחשובה זו.

על הפסוק (דברים כא י'): **כִּי תֵצֵא לְמִלְחָמָה עַל אוֹיְבֶיךָ וְנָתַנָּה ה' אֱלֹהֶיךָ בְיָדְךָ וְשָׁבִית שְׁבִי',** פירש הרה"ק רבי נחמן מברסלב זיע"א בספרו 'ליקוטי מוהר"ן' (תורה קז): פירוש, 'כי תצא למלחמה על אויבך', שהוא היצר הרע. 'ונתנו ה' אלקיך בידך', כלומר, היצירה יתן, כמו ימסור, את ה' אלקיך בידך, על דרך 'צדיק מושל ביראת אלקים' (שמואל ב' כג א). נותנת התורה עצה על זה: 'ושבית שבי', כלומר, עם מה שהוא רוצה להתגבר עליך, היינו בגדלות, בזה תתגבר עליו, היינו,

ואף לעתים היה נכנס אל החנויות עצמן כדי לראות שהכל נעשה כדת וכדין.

באותם רגעים שבהם עמד יעקב הפחמי חסר אונים מול אי יכולתו לסגור את דלת החנות, בשל ערימות שקי הפחמים שעמדו סמוך אליה, הנה עיניו רואות את רב העיר, רבי יהודה בן עטר, עובר לקראתו וכמעט ניצב עליו. לא חכם גדול היה יעקב הפחמי, וגם עייפותו נטלה כאן חלק מכריע, ובראותו את הרב אורו עיניו. בתמימותו קרא בקול גדול ואמר: מורי ורבי, רבי יהודה, התואיל נא לעשות עמי חסד ואמת ולשמור לי לשעה קלה על חנותי, כי רעב ועייף אנכי ומבקש אני ללכת לביתי לזמן מה.

הביט רבי יהודה בן עטר באיש וראה כי אכן שקי הפחמים מעכבים בעדו מלסגור את הדלת, ונענה לו בחיוב: בני יקירי, טוב הדבר שתלך לביתך לאכול בשמחה לחמך, ואני אעמוד כאן עד שובך הנה. הלך יעקב לביתו כשהוא מתרונן ושמח, ורבי יהודה בן עטר תפס את מקומו בפתח החנות, כששפתיו דובבות והוא חוזר על תלמודו שלמד בשעות לפני הצהריים.

תלמיד חבר היה לו לרבי יהודה בן עטר ושמר רבי יעקב אבן צור, הנודע בכינויו "היעב"ץ", ומההעקתה שהעתיק רבי יעקב אבן צור מתורת רבו רבי יהודה בן עטר הגיע לידינו ספרו החשוב 'מנחת יהודה'. עוד רבי יהודה בן עטר עומד בשער החנות, כאילו מקצועו הוא מוכר פחמים, ורבי יעקב אבן צור עובר בסמוך אליו ויתפלא עד מאוד: ילמדנו רבינו מה אירע כאן שרגליכם עומדות בשער החנות, כאילו מכירת פחמים זוהי מלאכתכם?!

התחייך רבי יהודה בן עטר ואמר בטוב לב: יעקב הפחמי זיכה אותי במצוה גדולה וחשובה של גמילות חסדים. ביקש הוא ממני לשמור על חנותו כדי ללכת לביתו לארוחת הצהריים ואף לנוח מעט. נענית לו, ואדהכי והכי משנן אני את משנתו.

התרגש רבי יעקב אבן צור מאוד לשמע תשובת רבו ויאמר בחרי אף: עד כדי כך העז אותו סכל וטיפש את פניו? האם אין שכל בקדקדו כדי להבין שרב העיר, החכם הנערץ, הוא זקן שקנה חכמה ואין לפי כבוד תורתו לעמוד בפתח החנות כאילו הוא שומר חינוך?!

אלא שרבי יהודה בן עטר הרגיעו ואמר לו: תנוח דעתך ואל תכנה את יעקב בתואר גנאי של טיפש וסכל. הוא אינו אלא תמים, וכל מעשיו בתמימות גרידא ולא בכוונת זדון חלילה.

המשיך רבי יהודה בן עטר ואמר: עתה גם התפרש לי מה שאמרו בתלמוד ירושלמי (מסכת

מילין יקדין ויהיושים נפלאים מלוקט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אביהצירא שליט"א

מילה-תא חד-תא

חֲדָתָא דְאַזְרִייתָא
יסוד חדש ונפלא על הפרשה

טהרת הלב בכוח עסק התורה

אדם. [וראה בירושלמי (תרומות פ"ח ה"ד) שכל
האיברים תלויים בלב והלב תלוי בכיס, ויש
שפירשו דהיינו כיס שהלב נתון בו].

התרחקות מהנאות העולם הזה

ולא רק מן החטאים יש להתרחק, אלא גם
מהנאות העולם ותאוותיו יש להיזהר שלא
ימלאו את הלב, כמו שממשיך הפסוק **אבן
ואבן גדולה וקטנה, גדולה** רמז לעולם הבא
שהוא העיקר, ו**קטנה** רמז לעולם הזה הקטן
והטפל, ואי אפשר שיתקיימו שניהם בלב
כמאמר חובות **הלבבות** (שער חשבון הנפש פ"א)
'כאשר לא יתחברו בכלי אחד המים והאש,
כן לא תתחבר בלב המאמין אהבת העולם
הזה ואהבת העולם הבא', ואפילו שהוא יודע
שהעולם הבא הוא הגדול והעולם הזה הוא
הקטן, גם כן אי אפשר לקיים שניהם כאחד.
ועל זה ציוותה התורה שלא יהיו שניהם כאחד
בכיס האדם, אלא **אבן שלמה וצדק יהיה לך**,
שרק אבן אחת תהיה תמיד בליבו, וכל עסקיו
יהיו בעניני העולם הבא השלם והאמיתי,
ויהפוך גם את החומר לצורה, והיצר הרע
שבחלל השמאל יתהפך גם הוא להיות טוב.

אברהם אבינו הטה שני יצוריו לטובה

ודבר זה מצינו מפורש אצל אברהם אבינו
שזכה להפוך את שני חדרי הלב לטובה,
כמו שכתוב (נחמיה ט ח) 'ומצאת את לבבו
נאמן לפניך', ופירש **האלשיך הקדוש** (שמות יב
ט) שלפיכך לא נאמר 'לבו נאמן' אלא 'לבבו
נאמן', שזה כולל את שתי הלבבות, היצר
טוב וגם היצר הרע, ושניהם חשובים כאחד
לטובה, וגם החלל השמאל נתהפך אצלו
לטוב.

ובזה פירש החתם סופר (דרשות ח"א קסו. ד"ה
ואמר) מה שאנו מתפללים בכל יום 'ודבק לבנו
במצותיך ויחד לבבנו לאהבה וליראה את
שמך', תחלה אומרים 'לבנו' ואחר כך 'לבבנו'
שתי לבבות, כי מתחלה עושה המצוה בלב
אחד שהוא יראת השם, אבל כח התאוה שבו
אינו מסכים כי קשה עליו עול המצוות, ואחר
שכפה את יצרו ועשאו חלל, זוכה יותר ששתי
הלבבות מסכימים לאהבה את השם.

כך מתרוקן הלב מן הרע. וכך ביאר בקדשו
הרה"ק הדברי חיים **מצאנו ע"ה** את הפסוק
לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן גדולה וקטנה, כי
התורה קרויה אבן וכן היצר הרע קרוי אבן,
ואי אפשר לשניהם להתקיים במקום אחד,
ואינו במציאות שיהיה לך את שתי האבנים
כאחד, ולכן העצה היא למלא את הלב בתורה
הקרויה אבן, ועל ידי כך יגרש ממנו את אבן
היצר הרע, וזהו 'בכיסך' רמז על ליבו של

לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן גדולה וקטנה.
לא יהיה לך בביתך איפה ואיפה גדולה וקטנה.
אבן שלמה וצדק יהיה לך וגו' (כה יג-טו).

שני חללים מצויים בליבו של אדם, חלל
ימני שהוא מקומו של היצר טוב, וחלל שמאלי
שהוא מקומו של היצר הרע, ועבודת האדם
היא לפנות מליבו את היצר הרע. העצה לך
היא על ידי עסק התורה ושמירת מצוותיה,
שכפי מה שממלא את ליבו בדברי תורה

מילתא דפליאה

עבודת ה' בעניני גשמיות

חשובה יותר מעבודת הרוחניות

פי תהיין לאיש שתי נשים האחת אהובה והאחת שנואה וגו'. לא יוכל לבכר את בן
האהובה על פני בן השנואה הבכר. **פי את הבכר בן השנואה יכיר לתת לו פי שנים בכל
אשר ימצא לו וגו' (כא טו-יז).**

בספר **יקר מפז (ויצא) מהרה"ק המגיד רבי ישראל מקוזניץ ע"ה** מביא בשם הרה"ק
רבי ברוך ממעז'יבז' ע"ה, כי תהיין לאיש שתי נשים הרמז כי ישנם שתי מדרגות
שיכול כל אדם לעבוד בהם את ה' יתברך. **האחת אהובה** בדברים רוחניים שבהם
יותר קל לעבוד ולעשותם לשמו יתברך, כמו תורה ותפילה שהכל יודעים שהם
צורך גבוה ומשכך קל יותר לעשותם לשם שמים. **והאחת שנואה** זו היא עבודת ה'
שבדברים הגשמיים כמו אכילה ושתייה וכיוצא בזה, שבהם קשה לעשותם לשם
שמים כי הגוף והגשמיות מכסים ומסתירים את עבודת ה' שבתוככי הדברים
הגשמיים, ולכן נקראת שנואה כי רוב העם סוברים שדברים אלו אינם שייכים
לגבוה ולעבודת ה'.

ועל שתי הדרכים אומרת תורתנו הקדושה **לא יוכל לבכר את בן האהובה על פני
בן השנואה הבכור** אל לו לאדם לחשוב כי העבודה הרוחנית היא הגדולה והחשובה
כבכור, **כי את הבכור בן השנואה יכיר** שהעבודה בדברים גשמיים היא היא הבכור
ולה החשיבות והגדולה כי פי כמה וכמה קשה לקיימה, ולכן דין הוא **לתת לה פי
שנים** כי על עבודת ה' בגשמיות מקבל הרבה יותר שכר וידוע מה שאמרו משם
החתם סופר ע"ה שיותר קל להתענות לשם שמים מאשר לאכול לשם שמים.

ומשום כך כתב **בפנים יפות** (בראשית כב טו) כי אף שאמרו (קדושין לט:) שכר מצוות
בהאי עלמא ליכא, עם כל זה במצוות שיש בהם הנאת הגוף ומשבר הנאתו מעולם
הזה ועושה לשם שמים יש לו שכר אף בעולם הזה מלבד אור הגנוז לו לעולם הבא,
מידה כנגד מידה, מאחר ששבר את טבעו שכרו כפול ואף בעולם הזה מקבל שכרו.

ברזא דאח"ד רמזים נפלאים על סדר הפרשה

עולמך תראה בחייך - חיי העולם הבא בעולם הזה

מסוגל או מראה או ריח, וזהו הכל חיות הבורא יתברך שמו]. ונמצא כשאדם לומד או מתפלל בדחילו ורחימו בודאי הוא זריז ונזכר בזה מאוד, מחמת שהוא מקושר מאוד במחשבתו בהבורא ברוך הוא אינו רואה ואינו שומע כי אם חיות הבורא ברוך הוא בכל דבר, כי הכל ממנו יתברך שמו רק שהוא מלוכב בכלים מכלים שונים כביכול, ואיך אפשר שיבוא על מחשבתו שום פנייה לתאוות העולם כשאינו רואה לפניו רק חיות הבורא ותענוג רוחני שבכל דבר, עכ"ל.

ע"י המחשבה בסובב כל עלמין נהנים מזיו השכינה כבעולם הבא

נמצא כי ככל שהאדם מתקרב יותר לבורא עולם, הרי שמשיל מעצמו חשבונות עולם הזה והבלי, וזוהי בחינת 'עולם הבא', וכמו שהמשיך המגיד בהמשך דבריו לבאר דברי הגמרא 'העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה וכו' אלא צדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה', ופירש, כי ע"י 'עטרותיהם בראשיהם' באים ל'נהנים מזיו השכינה', דהיינו, כשחושבים ומתבוננים 'בראשם' ובמחשבתם בבורא יתברך שהוא 'סובב כל עלמין' כעטרה, וכאמור בדברי המגיד הקדוש, שמבינים בעומק לבם שהכל רק חיותו יתברך, ע"י שמקשרים מחשבתם בתורה ותפילה בדחילו ורחימו. זוכים ומגיעים ל'נהנים מזיו השכינה', שמתעדנים מהתענוג הרוחני שהוא חיות הבורא הנמצא בכל מקום בעולם.

ועל זאת הדביקות נאמר מפי עליון (לעיל ד ד) 'ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום' כדברי הרה"ק בעל **נועם אלימלך ע"ה** (שם) 'על ידי הדביקות שתדבקו עצמכם בהבורא ברוך הוא, יהיה לכם חיים נצחיים גם היום בעולם הזה'.

וכך גם ביאר בפרשת וירא (ד"ה א"י אשרי): 'השענו תחת העץ' (בראשית יח ד), על דרך שאמרו לו 'עולמך תראה בחייך', יש לומר על ידי שיתקדש אדם בקדושה גדולה אזי הוא מרגיש תענוג עולם הבא בחייו. וזה 'השענו תחת העץ', רצה לומר שתתענוגו ותרגישו גודל התענוג שתחת עץ החיים.

בעולם הזה, שגם בחיי חיותו עלי אדמות מרגיש 'חיי העולם הבא'. וכמו שאמרו חכמינו ז"ל (ברכות יז.) בעת שנפטר מביט רבי אמי ויש האומרים מבית רבי חנינא, 'עולמך תראה בחייך', ופירשו רבותינו ע"ה כי ברכוהו שגם בעודו בעולם הזה יראה ויחוש חיי עולם הבא, כדברי קדוש מדבר **רבינו בעל נועם אלימלך ע"ה** (בראשית ד"ה בראשית): 'זה פירוש הגמרא 'עולמך תראה בחייך', פירוש שעל ידי זה שכל מעשיו ותנועותיו שעושה הכל בקדושה ובטהרה ודביקות ושמחה ובאהבה וביראה מזה יגיע לו תענוג עולם העליון בזה העולם.'

להרגיש טעם עולם הבא ניתן רק ע"י שמנתק הנאתו בעולם הזה

וכדי שיוכל להרגיש טעם עולם הבא בזה העולם, נצרך להכשיר נפשו באמצעות מעשיו, כי הלא 'העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא פריה ורביה ולא משא ומתן ולא קנאה ולא שנאה ולא תחרות, אלא צדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה' (ברכות שם), וכיצד יתכן שבעודו בעולם הזה ירגיש עולם הבא שהוא הפכו של עולם הזה. אמנם כאשר מכין עצמו ואינו נהנה בעולם הזה שעוסק בתורה תמיד מתוך שפלות - שייף עייל שייף נפיק, הוא שיכול להיות בן העולם הבא גם בעודו חי בעולם הזה.

כשמדבק עצמו בקב"ה אינו יכול להעלות על ליבו דברי העוה"ז

ניתן להבין זאת ביתר עומק בדבריו של המגיד הגדול **רבי דוב בער ממעזריטש ע"ה** (מגיד דבריו ליעקב אות ע"ד), נביאו בלשונו - לשון חכמים המרפא: כשהאדם לומד או מתפלל בדחילו ורחימו ומדבק ומקשר מחשבתו בבורא יתברך שמו ומחשב ש'מלא כל הארץ כבודו' (ישעיה ו א), ולית אתר פנוי מיניה' (תקו"ז תקון ב"ז צא), והכל מלא מחיות הבורא ברוך הוא, נמצא כל מה שרואה הוא רואה רק חיות הבורא ב"ה הנמשך בו וכו' [ומוסיף: דרך משל, אם רואה בני אדם, הוא רואה תבניתם ושומע קולו ודיבורו וחכמתו הוא הכל חיותם הנמשך בו. וכן כל דבר שרואה ושומע, כי בכל דבר יש תבנית ותועלת למה שהוא

למען ייטב לה' והארכת ימים (כב ז). דרשו בגמרא (קידושין לט:): **למען ייטב לה' לעולם שכולו טוב ולמען יאריכון ימיו לעולם שכולו ארוך**. והאריך במדרש תנחומא להטעימנו מעט מגודל השכר שבעולם הבא, ואלו דברי התנחומא (ויקרא ח): רוחות הצדיקים והחסידים ובעלי תשובה שעומדין לפניו במעלה גדולה והוא החיים שאין עמה מוות והטובה שאין עמה רעה, הוא שכתוב בתורה **למען ייטב לה' לעולם**, ומפי השמועה למדנו **למען ייטב לעולם שכולו טוב, והארכת ימים לעולם שכולו ארוך**. ושכר הצדיקים הוא שיזכו ויחיו לטובה, אשרי האיש שזכה לטובה ולעונג, המקום יזכנו להתענג בה עם הצדיקים, וכבר הודיעונו חכמים הראשונים שטובות חיי העולם הבא אין כח באדם לדורשה ולאומרה ואין יודע גודלה ויופיה ועוצמה כי אין לה ערך ולא דמיון ודמות.

ביאור דברי חז"ל 'איזהו בן העולם הבא' ומה נוסף בו על כל ישראל

אולם צריך לדעת כי גם בעולם הזה ישנה אפשרות לחיות חיי נשמות ולהנות ולהתענג כמו בעולם הבא. הכיצד. הנה בגמרא אמרו (סנהדרין פח): 'שלחו מתם, איזהו בן העולם הבא, ענוותן ושפל ברוך, שייף עייל שייף נפיק, וגריס באורייתא תדירא, ולא מחזיק טיבואא לנפשיה'. יש להבין דברי חכמים מהו 'בן העולם הבא', הלא אמרו (שם צ) 'כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא'. מוכרחים אפוא לומר כי יש הבדל מהותי בין משמעות 'בן העולם הבא' למשמעות 'חלק לעולם הבא', אם כן עלינו להבין היטב מהו ההבדל.

בן העולם הבא - בעודו חי בעולם הזה

בביאור החילוק ביניהם יש לבאר כי אכן 'כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא', כלומר, לאחר מילוי ימיהם ושנותיהם יזכו כל ישראל לחלק בעולם הבא. אולם כשפועל במעשיו הטובים בדברים שנאמר בהם 'בן העולם הבא', שהם 'שייף עייל שייף נפיק וגריס באורייתא תדירא', נעשה 'בן העולם הבא' אף בעודו חי

השכר נקבע לפי חשיבות הדבר אצל האדם

'ושכר עבירה' וכו', למשל אם חילל שבת עבור שכר עשרה זהובים, נמצא המצוה אינה שווה אצלו רק עשרה זהובים גם כן, נמצא מהראוי שלא יתנו שכר שמירת השבת כי אם עשרה זהובים כיון שאינו חשוב אצלו יותר. אם כן שפיר אמרו שיחשוב ויזהר במצוה קלה כבחמורה כי שכר הקלה שווה כבחמורה.

עולם הבא שווה ערך כפי חשיבותו בעיני האדם

מעין זה פירשו בספרים את דברי המשנה על פי המסופר על אדם שבא לרבו בתחינה שאין לו פרנסה ואין לו להשיא בנותיו, אמר לו הרבי, אברךך שבעסק הראשון שיוצא לך תמצא ברכה. הלך היהודי ובדרכו פנה לפונדק דרכים, והיו שם סוחרים הוללים ומשראוהו אמר אחד מהם אני מסכים למכור את כל עולם הבא שלי בעבור פרוטה אחת. כששמע זאת החסיד נזכר בדברי רבו שהעסק הראשון שיוצא לו יעשנו וימצא בו ברכה, עמד וקנה את כל עולם הבא של זה האיש. משבא הסוחר לביתו סיפר וצחק על המסכן שקנה ממנו את העולם הבא, אך בביתו גערו בו, ניחא כל המעשים שאתה עושה, עוד למכור את העולם הבא שלך.

קלט הסוחר עד היכן הדברים מגיעים ורץ חזרה לפונדק לחסיד שקנה ממנו וביקש לקנות ממנו חזרה את העולם הבא, אך החסיד סירב. התפתחו הדברים עד שבאו לרבו, אמר הרבי לסוחר, צודק תלמיד, מדוע שיסכים להחזיר לך את מה שזכה בדין. אך עצה יש לי עבורך, לחסיד זה אין את הוצאות החתונה לבתו, והיה אם תקח על עצמך את כל העול הכספי הכרוך בזה, בטוחני שהחסיד יסכים להחזיר לך את העולם הבא שלך. וקיבל עליו הסוחר ואכן החסיד הסכים לוותר לו. לאחר מכן שאל הסוחר את הרבי, הכיצד יתכן שאתמול היה עולם הבא שלי פרוטה אחת ועכשיו לפתע נהיה שווה מחיר כה רב. אמר לו הרבי, עולם הבא שווה כפי שהאדם מעריך אותו, אתמול זלזלת בשכר זה ואכן לא היה שווה יותר מפרוטה אחת, אך היום שהבנת כמה הפסדת, נעשה העולם הבא שלך שווה הון רב.

כמה שהאדם מחשב הפסד מצוה כך זוכה שכנגד זה יהיה שכרה

ואלו הם דברי משנתנו כפי שביארם בעל ההפלאה ע"ה (הקדמה לכתובות אות יג), 'הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה שאי אתה יודע מתן שכרן של מצוות, והוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה', ומקשה, לכאורה נראה כסותר מה שאמר תחילה 'שאי אתה יודע' ואיך יחשב במה שאינו יודע. אך הפירוש הוא שבאמת אין ליתן גבול לשכר המצוה, אלא שהוא לפי החשיבות המצוה אצל האדם, אם היא חשובה אצלו אלף זוז, שאם יזדמן לו ריוח אלף זוז אם יבטל מן המצוה, והוא מניח הריוח ועוסק במצוה, בודאי לא נפחת שכרו מאלף זוז. וזהו שאמרו 'הוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה', כי כפי מה שחשובה בעיניו בודאי לא יפסיד מזה וכו'. וזהו שאמר שאין חילוק בין מצוה קלה לחמורה, שלא ניתן קיצבה לשכר המצוות, אלא שהאדם בעצמו קצב שכרו, ואם יחשב יותר אצלו ירבה שכרו יותר, ואם יתחשב אצלו יותר מכל השכר שבעולם הבא באמת אין שיעור לשכרו.

רבן גמליאל חייב ב' זהובים כפי ערך המצוה בעיניו

וכך גם כתב בפתיחה לספרו פנים יפות (אות ז), וביאר זאת על פי דברי הגמרא (חולין פז). שרבן גמליאל חייב בעשרה זהובים אדם שקדם את חבירו ולקח לו את מצות כיסוי הדם, ולכאורה מדוע עשרה זהובים, מנין לו סכום זה. אמנם נראה שהשכר הוא לפי רצון האדם, דהיינו כפי חשיבות המצוה אצלו, ואם היתה המצוה חביבה לו בעיניו כמו סך אלף זהובים - אז מגיע לו גם כן שכר בודאי אלף זהובים, ואם יותר - יותר. ורבן גמליאל ניסה את היהודי שעשה את המצוה כדי לבחון כמה היתה שווה המצוה בעיניו, וראה כי היא חשובה בעיניו כעשרה זהובים ולכן חייב אותו בסכום זה.

מסיים בעל ההפלאה, נמצא שפיר אמרין 'הוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה', כפי אשר תפסיד כן יהיה שכרך,

והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה, שאין אתה יודע מתן שכרן של מצוות. והוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה. (אבות פ"ב. משנה א.)

חשבון זה מביא את האדם לדעת עד כמה חשובה היא המצוה, ועד כמה כל חללי דעלמא אינם עומדים לנגד שכר מצוה שהוא לא נתפס כלל במושגים של עולם הזה, והרי לכן אמרו (קידושין לט:) 'שכר מצוות בהאי עלמא ליכא', כי אין תבל ומלואו מספיקים לשכר של מצוה אחת.

כאשר יודע להעריך ולו במעט עד כמה גדלה ערכה של המצוה, אכן זוכה לקבל שכר גדול 'עין לא ראתה', וכדברי הכהן הגדול החפץ חיים ע"ה, שאת המחיר והשכר על לימוד התורה וקיום המצוות קובע כל אדם בעצמו, הלומד תורה ומקיים המצוה, איש איש לפי ענינו ומעשיו. והסביר זאת כדרכו באמצעות ציור מקרה, דהנה כאשר יקבע אדם עת לתורה או לתפילה בציבור, השטן מכון שבשעה זו בדיוק מזדמן לפניו איזה ענין או עסק מסחרי שיוכל להרויח ממנו סך רב ועצום, ובכל זאת מתגבר הוא על יצרו ולא יפנה אל רהבים לבצע כסף וזהבים, רק יחשב דרכיו וישיב רגליו לעדות ה' ומצוותיו. הרי שאדם זה הוכיח בעליל שהוא מעריך את ענין התורה והתפילה במחיר יותר גבוה ונעלה מהריוח הרב שמזדמן לו בעסקי ממון ומסחר, ומראה בזה שתורתו ותפילתו יקרים אצלו מזהב ומפז רב. לזאת גם במחיר זה ישולם לו כמפעלו לעתיד לבוא על ידי היודע ועד המשלם לאיש כפרי דרכיו ומעלליו מידה כמידה.

אכן אם בשעה שהולך האדם ללמוד או להתפלל יזדמן לפניו ריוח היותר קטן, ובכל זאת מניח הוא חיי עולם ומתעסק בחיי שעה אף שיוכל להרויח מזה רק פרוטה אחת, הרי מראה הוא בעליל, ומעשיו מוכיחים עליו, שהתורה והמצוות גם שווי כזה פשוט לא ישוו בעיניו. ואשר על כן בהגיע עת פקודה בבואו על שכרו בעולם הבא יקבל הוא רק כפי השער הזה שקצב הוא בעצמו לעצמו בלתי איש זולתו.

